فەلسەفەی دوای مرۆڤ.. د. حمدي سەيد محمەد محمەود.. عەبدولموتەلیب عەبدوللا کردوویە بە کوردی

(گۆڕانکارییەکانی خود لە سەردەمی بوونەوەرە هەڵزکراوەکان)

پۆست هیومانیزم (Post humanism) ئاماژە بە گۆڕانکارییەکی ڕیشەیی لە تێگەیشتن لە مرۆڤایەتیدا دەکات؛ چونکە لە پاش (فەلسەفەی دوای مرۆڤ) چیتر مرۆڤ وەک ناوەندی گەردوون یان بوونەکی باڵا نامێنێتەوە، بەڵکە دەبێتە خاڵی گواستنەوە بۆ پارادایمکی نوێی بوون، ((واتە بوونەوەرە هەڵزکراوەکان)) ئیتر مرۆڤ لە پارادایمە تایبەتمەندییە باڵاڵاژی و ئێنتەلێژیەکان تێدەپەڕێنێت کە لە دەمکەوە مرۆڤایەتییان پێناسە کردووە؛ بەو مانایەش فەلسەفەی (دوای مرۆڤ) وەک کاردانەوەیەک لە دژی مرۆڤگەرایی (Humanism) کلاسیک سەریهەڵداوە، کە مرۆڤایەتی بە تەوەری مەعریفە و بەها و مانا دادەنا؛ لە ڕوانگەی هیومانیزمی کلاسیکییەوە مرۆڤ وەک هەزی فیکری ڕۆشنگەری ئەوروپی لەڕوانگای عەقڵ و زانستەوە توانی کۆنترۆڵی سروشت و زەمینەسازی بکات؛ بەڵام ئەمڕۆ فەلسەفەی پۆست هیومانیزم هەر تەنیا ئەم بنەمایانە ناکاتەوە، بەڵکە لە ژێر ڕۆشنایی ئەو گۆڕانکارییە تەکنەلۆژی و ژینگەیی و دیجیتاڵی و میتافیزیکییانەی کە ئێستا کاریگەرییان لەسەر چۆنیەتی جێگیربوونی مرۆڤایەتی لە جیهاندا هەیە، ((واتە لەڕوانگای بە تەکنەلۆژیا، ئەلگۆریتم، یان ئامرازە دیجیتاڵییەکان)) فەرمکی دیکە بە تەواوی مرۆڤایەتی دادەڕێژێتەوە.

لە ناخی ئەو فەلسەفەیەدا پرسیارکی سەرکی هەیە، ئەویش ئەوەیە: ئایا کاتک چەمکە تەقلیدییەکەی (مرۆڤایەتی) کە دەبێتەوە و سنووردکانی نەوان مرۆڤ و ئامێر و ئاژەڵ، یان بوونەوەرە دەستکردەکان، تەنانەت ژینگە دیجیتاڵییەکان دەسڕێنەوە، چی لە بەهای مرۆڤایەتی دەمێنێتەوە؟ هەبێتە یەکێک لە بنەما سەرکییەکانی ئەو فەلسەفەیە، هەوشاندنەوەی دووبەرکیی سەختی نەوان مرۆڤ و غەیرە مرۆڤ، کە لە ئەفلاتونەوە تا دیکارت بەسەر فەلسەفەکانی ڕۆژئاوادا زاڵ بووە…

فەلسەفەی دوای مرۆڤ، داوای تێپەڕاندنی ئەو دابەشبوونانە، مەدیلی

فریبی بە (عەقڵ و بوون) پشنیار کرد، کە مرۆڤایەتی لەووی عەقڵانییەت یان ئەخلاقەوە وەک تاکە بوونەك سەیر نەکرێ، بەڵکە وەک گرێیەک لە ناو تەڵکی فراوانی پەیوەندییە ژینگەیی و تەکنەلۆژی و گەردوونییەکاندا ببینرێت! لەم چوارچێوەیەدا، فەلسەفەی دوای مرۆڤ (پست هومانیزم) یەکانگیر لەگەڵ هەوتی ئەنتەلۆژیای فرەیی و تیری نیوکەمالیەتی، هەخنە لە ئەنترۆپەسین- ((هەزی مرۆڤ وەك هەزی سەرکی گیان لەسەر زەوی)) دەگرێ و پرسیارکردن لە بارەی سنوورە ئەخلاقی و سیاسییەکانی پەلەنکردنی بوونەوەرەکاندا بەرز دەکاتەوە؛ کەواتە مەبەست لە (فەلسەفەی دوای مرۆڤ) ئینکارکردنی بەهای مرۆڤ نییە، بەڵکە مەبەست لەی کردنەوەی دەرگایە بە فەرمکی دیکەی ژیان و بیرکردنەوە و بوونکی جیاواز کە هەنگاو لەگەڵ ستاندارد تەقلیدییەکانی مرۆڤدا نەگونجێت.
لە هەوانگەی تەکنەلۆژیاوە، پشکەوتنە خێراکانی زیرەکی دەستکرد، ئەندازیاری بەماوەیی، هەبەت، نانەتەکنەلۆژیا و تەواوی تەکنەلۆژیاکانی واقیعی درۆکراوە یارمەتی خێیا و بیرکردنەوەی (فەلسەفەی دوای مرۆڤ) دەدات، بە ئاوەی بیر لە قۆناغکی نوێی بوونی مرۆڤ بکاتەوە! لەردا تەکنەلۆژیا نەک تەنها وەک ئامرازەک، بەڵکو وەک درۆکراوەی مرۆڤایەتی دەبینرێت، وەک بکەرەک دەبینرێت، کە توانای دووبارە داشتنەوەی سروشتی مرۆڤ و ئاسەی پەرەسەندنی مرۆڤی هەیە؛ چەمکەکانی ((سایبەرگ- مرۆڤەک تەکەڵ لە جەستە و تەکنەلۆژیا)) مرۆڤ وەك بوونەوەرکی تەکەڵاو لە نەوان مرۆڤ و ئامێردا- کە زیرەکی ئاو مەدیلە لە مرۆڤ لەسەرووی مرۆڤدایە، ئاو مرۆڤی سەرووی زیرەکی ئاماژەیە بە توانا گەلەك کە تەواوی توانا بایەلۆژی یان مەعریفییە سروشتییەکان تەدەپەڕێنێت، نەك هەر هەندە بەڵکە هەتا دە ئاو هەوتە بەهای گەینی ناسنامەی مرۆڤ بە بنیاتکی دیجیتاڵی زیاتر گۆڕە دەبەت، ئاو هەوتە دەتوانێت لە سەرانسەری میدیای نوێدا قسەی لەبارەوە بکرێ و دەستکاری بکرێت و بگوازرێتەوە، ئاوەش پرسیاری بە وەنە سەبارەت بە جەستە، ناسنامە، ئازادی و مردن و نەمری دەوروژێنێت.
کەواتە فەلسەفەی دوای مرۆڤ تەنها گوتارەک نییە بە ستایشکردنی تەکنەلۆژیا- ((بەڵکە هەوە دەدات بەشێوەیکی هەخنەیی لە پەیوەندییەکانی مرۆڤ، تەکنەلۆژیا، و جیهان، بکەڵتەوە))- هەخنەیکی قووڵ، لاو دەسەڵات و کەنترۆڵکردن و نایەکسانییەی کە ئاو گەڵانکارییە تەکنەلۆژییەکان بەرهەمیان هێناوە…
هەندەک لە فەیلەسوفان هۆشداری لە مەترسی گەینی مرۆڤ بە (بەرهەمی) تەکنەلۆژیا دەدەن، یان تەکدانی بەهاکانی دادپەروەری و کەرامەتی مرۆڤ و بە کاکاکردنی مرۆڤ یان جیاکردنەوەیان لە هەگ و

پێشەی کۆمەڵایەتی و سروشتی خۆی… هەموو ئەو نیگەرانیانەی لەگەڵ مشتومڕکانی ژینگەیی سەبارەت بە باڵادەستی تەکنەلۆژیا و داهاتووی زەوی و زیندەبەکاربردنکان یەکدەگرنەوە؛ بیرمەندانی (فەلسەفەی دوای مرۆڤ) داوا دەکەن گەڕانکاریییە بایۆپۆلیتیکەکان، مرۆڤایەتی تەکەڵە بە تەنیای ژیان بکاتەوە، نەک بیخاتە دەرەوە.
لە لایەکی دیکەوە فەلسەفەی دوای مرۆڤ ئەگەرچی نوێ بە تەگەیشتن لە ئەخلاق و هەشیاری پێشکەش دەکات، نەک لە ڕوانگەی باڵادەستی مرۆڤەوە، بەڵکە لە ڕوانگەی بەشداریکردنی ئاوێتەی جیاواز و بەهای ئاوێتەی جیاوازەوە- جا چ ((ئاوێتەی جیاواز)) ئامێرێکی هەشیار بێت، ئاژەڵێکی زیرەک بێت، یان تەنانەت ژینگەیەکی سروشتی (هەستیار- سەنسەر)… ئەو بەرفراوانبوونەی کایەی ئەخلاقی بە تەواوی نکۆڵی لە پاڵە جگیرەکان دەکات، وەك چۆن مەدەلێکی دیکەی بەرپرسیارێتی پێشنیار دەکات کە سنووری ئەنتەلۆژییەکانی نێوان خود و ئاوێتەتێدەپەڕێنێت؛ بەم شێوەیە (فەلسەفەی دوای مرۆڤایەتی) دەبێتە بانگەوازێک بۆ پێناسەکردنەوەی بوون و دەسەڵات و مانا، نەک تەنها لە ڕوانگەی تێپەڕاندنی مرۆڤایەتییەوە، بەڵکە لە ڕوانگەی دووبارە خەیاڵکردن بە شێوەیەکی زیندەخاکیی و زیندەپێوەندی و بەشداریکردنی لەگەڵ فرەیی بووندا.
ئەوەی گرنگی ئەو فەلسەفەیە تەنها لە هەندێ تیۆرییەکێدا نابینرێت، بەڵکە گرنگی لەوەدایە کە ئامرازێ زیرەکەکان، بیرکردنەوەی مرۆڤ بە تەگەیشتن لە ئاستەنگ و چالاکییەکانی جیهانی هاوچەرخ فرەوان دەکات- بۆ ئەوەش هەر لە زیرەکی دەستکردەوە بیگرێ تا گەڕانی کێشوهەوا- لە چوارچێوەیەکی نوێی ئەنتەلۆژی و ئەخلاقیدا، وامان لێدەکات بیر لەوە بکەینەوە کە مرۆڤبوون ((لەگەڵ فرەیی بوون)) یان لە جیهانێکدا کە چیتر بە تەنیا نین واتای چییە؛ لە جیهانێکدا کە لەگەڵ بوونەوەرە نوێیەکاندا هاوبەشین- ئەو بوونەوەرانەی کە هەندێکیان دەستکردی خامانن و هەندێکی دیکەیان لە پێش ئێمەوە (لە مەژووی گەردوون)دا بوونیان هەبووە! لەڕوەو لەبەردەم ئەو هەموو گەڕانکارییانەدا پێژەی کلاسیکییەکانی مرۆڤ هەڕەس دێنێ! بەمجۆرە فەلسەفەی دوای مرۆڤ ئاسۆیەکی فەلسەفی پێ لە نکۆڵی و پێ لە دەرفەت دەخاتە سەر پشت و ناچارمان دەکات بیر لە سروشتی مرۆڤ و سنووری زانین و ئەخلاقی داهاتوو بکەینەوە.

سەرچاوە:
فلسفة ما بعد الإنسان: تحولات الذات في عصر الكائنات المعززة- د. حمدي سيد محمد محمود
الحوار المتمدن- Jul 24, 202 – www.ahewar.org.

ڕووبەڕووبونەوەکانی وەرگێڕ:

-جووت کەوانەکان زۆتر بۆ ڕووبەڕووبونەوەن.

-(بوونەوەرە بەهێزکراوەکان- الکائنات المعززة) واتە ئەو بوونەوەرانەی کە توانای سروشتیان بە تەکنەلۆژیا، ئەلگۆریتم، یان ئامرازە دیجیتاڵییەکان زیاد دەکرێ، لەو حاڵەتەدا مرۆڤ تەنها وەک بوونەوەرێکی سروشتی نامێنێت، بەڵکە دەبێتە بوونەوەرێکی هاوبەشی مرۆڤ و تەکنەلۆژیا.

-(ئینتەرپەسین) ناوی ئەو قۆناغەیە کە زانایان پێیان وایە ئەو مرۆڤە هێزی سەرکی گەیان لەسەر زەوی؛ بەهام ڕەخنە لە ئینترپەسین لە کەمەڵە پرسیاردا خۆی دەبینێتەوە: ئایا مرۆڤکان هەمووان بەرپرسیارن؟ یان سیستەمکی دیاریکراو؟ ئایا مرۆڤ دەبێت ناوەندی بیرکردنەوە بێت؟ یان دەبێت جیهان بە شێوەیکی گشتییتر ببینرێت؟!.

- چەمکی (بایۆپۆلیتیکی) پەیوەندی بە بیرکەکانی فۆکۆ لە سەدەی 18 و 19 ەدا لەبارەی دەسەڵات و گەیانکاریەکانی دەسەڵاتەوە هەیە… لەڕەدا چەمکی بایۆپۆلیتیکی واتە بەڕێوەبردنی ژیان: گەیان لە سیاسەتی سزادانەوە بۆ سیاسەتێک کە ژیان و جەستەی مرۆڤ بە شێوەیکی زانستی و سیستەمی بەڕێوە دەبات.

""مەرگ چاوی شینە خەکی ئەمانیایە"".. ئازاد حەمە

دەربڕینی ""مەرگ چاوی شینە خەکی ئەمانیایە"" بچووی ئەو دەربڕینە شیعرییەی پۆل سێلانە کە بەمجۆرێ: ""مەرگ وەستایەکە خەکی ئەمانیایە"". گوزارەی ""مەرگ وەستایەکە خەکی ئەمانیایە"" گوزارەیکی هێنراوەی Todesfuge ی سێلانە، کە نوێنەرایەتی مەرگ دەکات. ئەبەتە مەرگێک، کە بەچاوانی خۆت بیبینیت، کە بەدەست چاوشینە ئەمانییەکانەوە (نازییەکان) چیی بەسەردێت. مەرگهێنەرەکە بە سێلان ئەمانییە و چاویشی شینە. ئەم لەگەڵ ئەم چاوشینە وەستایە لە کوشتن دیرەکەکی بریناویی هەیە.

هەنراوەی ناوبراو هەنراوەیەکی ئەمانی زمانە، بە پێ قوتترین و بەرچاوترین هەنراوەی پەل سەلان دەناسرێت. لەرەوە سەلان دەستکاری زمانی شیعری ئەمانی/رۆژئاوایی پاش جەنگیی کرد. زمانی شیعریی پێش قەتوعامی جوولەکەکان(هەلەکەست) و زمانی شیعریی پاش قەتوعامەکە دوو ناسنامەی شیعریی جودایان هەیە.
ئەم کەپلە شیعرییە و باقی هەنراوەکانی تری سەلان برینی لەدەتکە. بەیە گەر بمانەوە لە پەیوەندی نێوان برین و شیعر تێبگەین باشترە بچینە برینستان، بە لای هەنراوە برینئامێزەکانی پەل سەلان، ئەو شاعیرە ئەمانیەنووسە هاوچەرخەی، کە هەنراوەکانی، بە بیریارانی ڕۆژئاوا (بادیو، دەریدا، بلانشۆ، گادامەر و...) بەهەق ئازارپرژنبوونە. بە زەربەی فیلەسوفانیش پەل سەلان "" بە شیعرە چەواقئامێزەکانی ناسراوە، کە زەرجار بەدواداچوون بە بابەتەکانی زەبر و زەنگ و یادەوەری و پاشهاتەکانی هەلەکەستی کردووە"".
تایبەتی ئەم دەقە هەنراوەیەی سەلان("تانگەی مەرگ")لەوەدایە کە لە سەردەمی نازیيەکان، لە زەربەی کەمپەکانی ئۆشکەنجەدان و لەسێدارەدان، بەندکراوەکان ناچارکراون موزیک بژەنن لە کاتێکدا هەندێکی تر گۆڕ هەڵدەکەنن. ئەم دەخە مەسیقای مەرگاویی لەگەڵ خۆی دەنێت؛ مەسیقاکە بەدەم مەرگەوە دەژەنرێت و ڕیتمی ئەو ژینگە مەرگاوییە لەخۆیدا بەرجەستەدەکات نازیيەکان ئوستازەکەین(ماستەر master)، کە بنەما شیعرییەکەی ئەم گوزارەیە یاخیبانە و بکەتایە. بکەتایبوون لە گەرووی سەلان بە هەق بکەتایە و تووخمی ئازارچێشتنکەیەتی. گەرووی وی جێی یاریی مەجازی تیانابێتەوە و تاپێشیکرابێت لەناو شیعرا ژیانی دەزیوێتەوە و هەشیش هەوانیویەتە شتەکان. ناڕوونی لە شیعرەکانی سەلان، بەم گوزارەیشەوە(مەرگ وەستایەکە خەکی ئەمانیایە)، جوانییەکی بە شیعرەکان بەخشیوە کە خەیانن، بەرهەمی گەرووێکی ڕاستقینەی تەنگەتاو و بیمارن. دەزەخی هەلەکەست بە سەلان شیعرهەنربووە، منداڵدانی راستگۆیی بووە لە شیعرا.
لەم گوزارە سەلانیدا کە""مەرگ وەستایەکە خەکی ئەمانیایە""، ئەوەش تێدەگەین چاوشین، کە ئەمانییە داهێنان لە مەرگی ئەوی تری جوولەکەدا دەکات. ئەم دەقە شیعرییە لە دەقەکەدا چوارجار دووبارەدەبێتەوە. بەواتایەکی دیکە،ئەو چاو شینەی خەکی ئەمانیایە، بە سەلان، لە مەرگ بڕپرسیارە؛ مەرگ بەسەر بەندکراوەکانا وەک نان دابەشدەکات.
لە هەنراوەی ناوبراودا، دوانەیی زمان/هزر، شیعر/ هزر کاری خۆی بەهەمنییەکی ڕەشهەگەڵاو دەکات. هەر ئەو پێکەوەجووتبوونەش کە دواتر وادەکات زمان/هزر، شیعر/هزر لای سەلان ئەو شێوازە شیعرییە

پەپە ڕەشایانە وەرگرت، کە ئاقاری شیعریی پاش هەڵەکەستی گرتەی. ئەم وایکرد سەلان بە هاوتای شیعرییە ئازاراوییەکانی ئەو تێگەیشتنە بە شیعر لە مشکیی فەلسەفیی بیریارانی ڕۆژئاوایی بسەلمێنێ کە گوایە پاش هەڵەکەست شیعر ئاوابووە:"دوای ئاوشفیتز Auschwitz ناتوانرێت شیعر هەبێت"،گوتنە ناسراوەکەی ئادرنۆیە، بیرمەندە دیارەکەی قوتابخانەی فرانکفۆرت،کە ڕۆژئاواییەکانی تا ساڵانە ماتکرد. باشە بە واگوترا؟چونکە بیرمەندانی ڕۆژئاوا پێیانوابوو مێتافۆری شیعریی ناکارێت ئەو کوشتار و مەینەتیانە بگوازێتەوە ملیۆنەها لە ئەردوگاکانی نازیەکان ڕووبەڕووی ببوونەوە. کەچی وانەبوو، سەلان توانی بە هونراوە وەرچەرخێنەرە ڕاڤەئاساکانی بکەوێتەوێزەی زمانی شیعریی پاش هەڵەکەست. هونراوەی Todesfugeی سەلان و هونراوەکانی دواتریشی شایەتحاڵی ئەو وەرچەرخانە شیعرییەن، کە قاسەی نهێنیی بەختەوەرییە ڕەشەکان وادەکات؛ ئەو بەختەوەرییانەی دوور ڕەشتن و ئیدی نەگەڕانەوە. کەواتە هونراوەکانی سەلان بەگژن لەسەر هاتنی "چاخی شیعر"ی پاش مەحاڵبوون.

سەرئەنجام ئەوەش دەڵێین کە یاری زارەکیی لە شیعری نوێی کوردیمان دەبێت بگەڕدرێت. چونکە ئەمەش هەڵەکەست و چاو قاوەیی و چاو ڕەشیی خەمانمان هەیە و برینستانی پاش ئەو هەڵەکەستەش تا چەندین سەدە لە ویژدانمانا دەنگدەداتەوە. بۆئەوەی ئەم ویژدانە ڕاچڵەکاندنی شیعریی/ جوانکاریی/ زمانەوانیی دروستکات پەموایە، شیعری هەنووکەی کوردی پێویستی بەوەیە خەی بخاتە بەردەم چارەنووسی نادیاریی زمانەوە و هاوکێشەی زمان/هزر و شیعر/هزر باڵ بکێشێت بەسەر ئەو چارەنووسەدا. ئەگەر شیعری تازەمان ئەوەی پێنەکرێت ئەوا بەتەنها دەمێنێتەوە لە دوورگەی یەکاریی بە وشە؛ دوورگەیەک بە ئەوانە دادەدڕێ کە لەسەر شیعری هزرهەژار دەژین؛ کە ئەوەش ڕاچڵەکان لە وێنە و جوانیسازیدا دروستناکا. ئیدی ئەمەش وادەکات شیعر پەکیبکەوێت، لەگەڵ کاتیشا وامانلێدێت بە شیعرییەمان پەوەدیاربێت. دەشکاوانە دەڵێم: لە سەرووی هەموشیانەوە، لە وەها ڕەوشگارێکدا، کە تاسەر ئەسک تاکی کورد لەوانلەوە لە گشت جۆرەکانی گرفت ناکرێ شیعر بە مێتافۆری سادە و بەتام خەیپەروەردەکا، ڕەچەتە ناو شتی بینراو و باسکراوەوە؛ دەقی شیعریی بەئاگا بشعرنرێت و داواشمانلێکات بیخوێنینەوە/ گوێلێگرین. ئەمە هەروەک پەل سەلان خەڵکی برینستانین، بەم شیعرە ساکار و سەرپێیانە ساڕۆنابین؛ لە وشەسازییەکانی ئەم شیعرەدا هیوایەک بە خەتیمارکردن لە بەدبەختییە بووناوییەکانمان نابینینەوە.

بە زەرتر ڕوونکردنەوەی ئەوەی لای سەرەوە گوترا، لێرەدا بە

پژارێیەوە دەرەم: هەوادارانی شیعری کوردی لە کەمبوونەوەیەکی زەردان، نەک لەبەر گەرانکارییە بووناوییەکانی ژیرسایەی تەکنەلۆژیای زانیاریی بەکو لەبەر بە سلیقەیی و ناروناکبیریی زەرەک لە دەقە شیعرییەکان. لەاستیدا واپەویستیدکرد دەقە شیعرییەکان، لەبەر جەراوجەربوونی قەیرانە کەسیەکانی تاکی کورد کار لەسەر گەرانەوەی لەبیرکراو و ونبووەکان بکا کەچی سەرقاڵە بە یاری بە وشەی شیعریی بە چڕ و ناپەویستەوە. بۆیەوەی ئەمە نەکرێت شاعیری نوێی ئێستامان پەویستی بە بیرتیژی و قوڵبیرکردنەوەیە. جا ئەمە ئێستا شیاوە؟

سەرنج:

ئەم گوزارە شیعرییە دەربارەی هەنراوەی Todesfuge ی شاعیری فەرەنسی پاڵ سێلان Paul Celan ، کە بەمجۆرەیە: ""مەرگ وەستایەکە خەڵکی ئەڵمانیایە"".

Death is a master from Germany

der Tod ist ein Meister aus Deutschland

هەنراوەی Todesfuge لە دوو وشە پێکدێت، Tod واتە مەرگ و Fuge. لە زەربەی زمانەکان وشەی fuge هەروەک دەقە ئەلمانییەکە وەک خەی دانراوە و تەنها وشەی مەرگ وەرگەدراوە. سێلان بەچەک رەمانیەکی جوولەکەی ئەڵمانی زمان بووە، وشەی fuge ئەمانییە، لە زمانی رەمانی بە (هەڵاتن) دێت، وەکیتر بە وشەی (ئاواز)یش دێت. شایانی باسە، سێلان هەنراوەکەی بە ئەڵمانی لە 1945 دا نووسیوە و ناوی Todesfugeی لێناوە، دواتر هاوڕێیەکی بەناوی Petre Solomon وەریگەڕاوەتە سەر زمانی رەمانی و ناویناوە ""تانگۆی مەرگ"" و لە 2 ی ئایاری 1947 لە گەڤارەکی رەمانی بڵاوکراوەتەوە .دواتر سێلان لە 1948 دا بە زمانی ئەڵمانی و بە هەمان ناوە ئەڵمانیەکە Todesfuge بڵاویکردوەتەوە.

لەبەر جوولەکەبوون خێزانی سێلان لە دەمی نازیەکان دەکەونە ئەردوگا زەرەملێکان و پاش ماوەیەک باوکی دەمرێ و دواتر دایکی بەدەستەژی گووڵە لەلایەن نازیەکانەوە دەکوژرێت. دوایئەوەی ئەردوگاکە دەکەوێتە دەستی لەشکری سووری سۆڤیەتی جارانەوە سێلان دەربازی دەبێت و لەگەڵ کات بەرەو پاریس دەڕوا بە ژیانکردن و کاری نووسین. بریەی ئەو ڕۆژانە لەگەڵ سێلان دەژی تا لە 21 ی نیسانی 1970 ، کە لەسەر پردی میرابۆ Mirabeau خەی هەڵداتە ناو دەریای سەن Seine لە پاریس و کۆتای بە بریەکانی دەنێ.

ئازاد حەمە

پرۆفیسەر لە فەلسەفە لە زانکۆی سلێمانی

ئەوارێ یادەک لێ بەرن لێ ژێر ناوی: شەشی یەنار محەمەد بەردەوامە..

دابەانی واشنتن و کۆتایی

دەستاتی هەڵە: خوێندنەوەیەک بۆ شەڕی ئێران.. نووسینی: توانا محەمەد نوری

نزیکەی ٢٢ هێز بەسەر دەستپێکردنی جەنگێکی گەورە لە نێوان بەرەی ئەمریکا-ئیسرائیل و وڵاتی ئێراندا تێدەپەڕێت. لەم ٢٢ هێزەدا، ئەوەی جیهانی تووشی سەرسوڕمان کردووە تەنها گەورەیی هێرشە مووشەکییەکان و قەبارەی وێرانکارییەکان نییە، بەڵکو گۆشەگیرییەکی بەرچاوی واشنتن و تێڵئەبیبە لەسەر ئاستی نێودەوڵەتی. بە یەکجار لە مێژووی نوێدا، ئەمریکا خۆی لەناو جەنگێکی گەورەی ناوچەییدا دەبینێتەوە بەبێ ئەوەی هاوپەیمانێکی فەرمی بە گەڵ خۆیدا ڕابکێشێت. ئەمەش وێک نیشانەیەکی ڕوون بە گەڵ ئاماژەکانی پێشووی ئەم نووسەرە دێت کە باسی لە هاوسەنگی هێزی جیهاندا دەکرد.

کاتێک سەیری ڕابردوو دەکەین، جیاوازییەکی زۆر دیارە؛ بە نموونە لە جەنگی عێراق لە ساڵی ٢٠٠٣دا، زیاتر لە ٤٠ وڵات وەک هاوپەیمان بەشدار بوون، بەڵام لەم جەنگەدا ئەمریکا تەنانەت نەیتوانیوە پشتگیریی سیاسی وڵاتانی ناو ناتۆش بەدەستبهێنێت. بەپێی ڕاپۆرتە دیپلۆماسییەکان، زیاتر لە ٧٥٪ی هاوپەیمانە سەرەکییەکانی ئەمریکا، لەوانەش بەریتانیا، فەڕەنسا و یابان، بە ڕاشکاوی داواکارییەکانی واشنتنیان ڕەتکردووەتەوە و ڕایانگەیاندووە کە نابنە بەشێک لەم ململانێیە. ئەم وڵاتانە پێیان وایە کە بەرژەوەندییەکانی ئەوان لە ئارامی و دیپلۆماسیدایە، نەک لە جەنگێکی خۆناویدا کە کۆتاییەکی دیار نییە.

ئەم پاشکشەیەی جیهان تەنها لە ترسی مووشەک و لێدانە سەربازییەکان نییە، بەڵکو ترسی زیانێکی گەورەی ئابووری جیهانی لەپشتە. تەنها لەم ٢٢ هێزەی جەنگەدا، نرخی نەوت لە بازاڕەکانی جیهاندا بە هێزەی ٣٠٪ بەرزبووەتەوە و هەشداری دەدرێت کە ئەگەر جەنگەکە بەردەوام بێت، نرخەکەی بگاتە سەروو ١٥٠ دۆلار بە هەر بەرمیلێک. وڵاتانی ئەورووپا کە هەشتا بەدەست کاریگەریی قورسەکانی جەنگی ئۆکرانیاوە دەناڵێنن، ئاماژە نین جارێکی تر ئابووری و بژێوی خەڵکەکەیان بخرێنە مەترسییەوە تەنها بە جێبەجێکردنی سیاسەتەکانی ئیسرائیل و داواکارییەکانی واشنتن. بۆتایبەتی کاتێک دەزانن گەرووی هورمز، کە نزیکەی ٢٠٪ی نەوتی جیهانی تێدا

دەگوازرێتەوە، ئێستا لەژێر هەڕەشەی ئاستەوخۆدایە.

ئەم دۆخە نوێیەی کە هاتووەتە ئاراوە، دانپێدانانێکی فەرمییە بەوەی کە سەردەمی "جیهانی یەک جەمسەری" کۆتایی هاتووە. ئەگەر جاران بەیارمەتی کۆشکی سپی بەس بوایە بە ئەوەی سوپاکانی جیهان بکەونە ڕێ، ئێستا واقیعی "جیهانی فرەجەمسەر" خەی بەسەر هەمووانداسەپاندووە. هێزە ناوچەیی و نەوددەوڵەتییەکان ئێستا زیاتر گوێ بە بڕژەوەندییەکانی خۆیان دەگرن نەک فەرمانەکانی ئەمریکا. ئەمەش وای کردووە واشنتن لەم ٢٢ ڕۆژەی جەنگدا وەک دوورگەیەکی دابڕاو و بەدەست لە گەڕەپانی نەددەوڵەتیدا دەربکەوێت.

لە ڕووی دارایییەوە، تێچووی سەربازیی ئەم جەنگە بە ئەمریکا زۆر لەوە زیاترە کە چاوەڕوان دەکرا. خەماندنە سەرەتاییەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە سوپای ئەمریکا ڕۆژانە نزیکەی ١ ملیار دۆلار تێچووی هەیە لەم جەنگەدا بە جووڵەی پاپەڕە جەنگیەکان و سیستەمەکانی بڕگری. ئەم خەرجییە خیالییە لە کاتێکدایە کە قەرزە گشتییەکانی ئەمریکا گەیشتوونەتە ئاستێکی مەترسیدار و ٣٩ تریلیۆن دۆلاریان تێپەڕاندووە. بەبێ پشتگیریی هاوپەیمانەکان، بەردەوامبوون لەم خەرجییە گەورانە نەک هەر زیان بە سوپا دەگەیەنێت، بەڵکو دەبێتە هۆی داماننی ناوخۆیی و توانەیی زیاتری هاووڵاتیانی ئەمریکی کە نایانەوێت پارەکانیان لە جەنگێکی بێهودەدا خەرج بکرێت.

ئەمریکا و ئیسرائیل بە بیرکردنەوەی سەدەی ڕابردوو چوونە ناو ئەم جەنگەوە؛ ئەو سەردەمەی کە پێیان وابوو هێزی سەربازی و تەکنەلۆژیا دەتوانێت هەموو شتێک یەکلا بکاتەوە. بەڵام جیهانی ساڵی ٢٠٢٦ جیاوازە؛ ئێستا هێزی نەرم، پەیوەندییە ئابووریەکان و هاوسەنگییە نوێیەکان لەگەڵ هێزەکانی وەک چین و ڕووسیا، ڕێگرن لەوەی ئەمریکا بتوانێت وەک جاران ڕێی "پەلیسی جیهان" بگرێت. مانەوەی ئەمریکا بە تەنیا لەم مەیدانەدا، گەورەترین شکستی دیپلۆماسی و سیاسییە لە مێژووی هاوچەرخی ئەو وڵاتەدا.

پەیامی ئەم ٢٢ ڕۆژەی جەنگ زۆر ڕوونە؛ کاتی ئەوە هاتووە واشنتن لەو خەوە خەباڕی ببێتەوە کە وا دەزانێت جیهان هێشتا لەژێر فەرمانی ئەودایە. هاوپەیمانە نزیکەکانی ئەمریکا بەم هەڵوێستەیان پێیان وت کە ئامادە نین وڵات و ئابووریەکانیان وێران بکەن تەنها بە پاراستنی بڕژەوەندیی وڵاتێک کە ڕۆژانە لە هاوسەنگییە جیهانییەکان ناگرێت. ئەم جەنگە سەلماندی کە دەسەڵاتی ئەمریکا درزێکی گەورەی تێکەوتووە، درزێک کە بە هیچ چەکێکی پێشکەوتوو پڕ

ناکرێتەوە.

لە کۆتایيدا، ئەگەر ئەمریکا بە زووبی ئەم واقیعە نوێیەی جیهان قبوڵ نەکات، ئەوا ئەم ململانێیە تەنها نەخشەی ڕێژەکاتی ناوەڕاست ناگۆڕێت، بەڵکو دەبێتە خاڵی کۆتایی بە دەسەڵاتی جیهانی ئەمریکا. مۆژوو وانەیەکی گرنگی پێداوین: ئیمپراتۆریەتەکان ئەو کاتە دەوخۆن کە پێوەندییان لەگەڵ واقیعی سەردەمەکەیان دەپچڕێت. ئەستا واشنتن لەبەردەم تاقیکردنەوەیەکی چارەنووسسازدایە: یان دەبێت قبووڵی بکات کە جیهان بەرەو فرەجەمسەری دەچێت، یان دەبێت چاوەڕێی داڕمانێکی یەکجاری بێت لەژێر قورسایی ئەو جەنگانەی کە تەنها خۆی و ئیسرائیل تێیدا ماونەتەوە.

٢٢/٣/٢٠٢٦
نووسینی: توانا محەمەد نوری

گەوهەرو خۆشکەکانی لەمەملەکەتی خیانەتکاراندا.. حەیدەر عەبدولڕەحمان

ئابووردووی ئەزموونەکانی دەرهێنەر (کارەخ ئیبراهیم) دوای دەست هەڵگرتنی لەشانەو ڕووتکردنەوە کتووپڕەکەی بە کاری دەرهێنانی تەلەفزیۆنی، سەرکەشیەکی سەخت بوو، چونکە(کارەخ پاشخانێکی ئەوتۆی نەبوو، لەگەڵ هونەری دەرهێنانی دراماى تەلەفزیۆنی وەك پیشە، بە تایبەت لە کاتێکدا ئەو ڕووتکردنەی بە دراما، لە ئەزموونی بچووکەوە نەبوو بە گەورە، وەك دەرهێنەرێ بە ئەزموونکان ، لەکورتە فیلم دەست پێ بکات بە فیلم، بەڵکو زۆر بەخراپی لە شانۆ بازی دایە زنجیرەی دوورو درێژی تەلەفزیۆنی وەك (دوا شەو) کە بە ئەو دەرهێنەرە، سەرتایەکی قورس بوو، بەڵام لەگەڵ هەموو ئەنجامە ئەرێنی و نەرێنیەکانی، هەشتا هەر دەست بەرداری خۆنەکانی نەبوو، هەر سووە بوو لەسەر بەرهەمهێنانی زنجیرەی تەلەفزیۆنی.
ئەو لەو چەند ساڵە کورتەی دواییدا، بە پراکتیکی خزایە نێو ئەزموونەکەو بەشی شەری بەرکەوت لەدەرفەتی کار کردن، لەنێو

دەرهێنەرکانی دراما، کە تا ئێستا کەی ئەو بەرهەمانە خەی لەزێتر لەچوار زنجیرەی تەلەفزیۆنی و فیلمێك دەدا، کە بریتین لە:
.زنجیرە دراماى ـ دوا شەو
.زنجیرە دراماى ـ چوار دیوار
زنجیرە دراماى هەشت دیوار.
زنجیرە دراماى ـ گەوهەرو خوشکەکانى
ئینجا لەچاوپکەوتنکى تەلەفزیۆنیشدا دەڵێ خەمان بە پرۆژەیکى گەورە ئامادە کردووە، جگە لەفیلمێك بەناوى (پەڕە سپلکە)
بەیە بەرهەمهێنانى چوار زنجیرەى تەلەفزیۆنى، لەماوەى چوار ساڵدا، وەك چوار دەرفەتى لەبار، بە گەنجێکى کەم ئەزموون، لە بوارى دەرهێنانى دراماى تەلەفزیۆنى، لە هەلومەرجێکى ئابوورى تەنگە تاوو پێلە ئاستەنگدا، هەنگە چانسێکى باش بێت بە ئەوەى، لەو چوار بەرهەمە لە نهێنیى پیشەکەو دەزیندوەى کەدەکانى گەڵەِ انکارى تە بگات، لە هەمان کاتدا هەوەى ئەوە بدات کە هەم ببێت بە دەرهێنەر هەم بە بەرهەم هێنەرو کە کەرەوەى ئەو توانایانەى دەبن بە یارید دەر بە رزگار بوون لەو چێق بەستنەى لە بەرهەمەکانى پێشووى ەوو بە ەووى دەبوونەوە
بە شك بەچوونى جیاواز هەیە بە وەڵامدانەوەى ئەو پرسیارەى، ئاخە (کارەخ ئیبراهیم) وەك پێویست سوودى لەو چوار دەرفەتە وەرگرتووە؟ یان مافى کەسانى ترى بە خەى قەرخ کردووە؟
توانیوویەتى ئیزافەیەك بخاتە سەر دراماى کوردى؟ یان لە حاڵەتێکى چێق بەستوو بە دەورى بازنەیەکى داخراودا خولى خواردەتەوە؟
هەنگە وەڵامى ئەو پرسیارانە تەنیا لاى من نەبێت، بەڵکو ئەوە بینەرە وەڵامى ئاستەقینەى لایە، چونکە هەموو ئەو بەرهەمانە لەپێناو ئەودا دروست کراون، هەر ئەویش مافى قەبوڵ کردن، یان هەڵتکردنەوەیانى هەیە.
بەگشتى پێم وایە کارەخ دواى تێپەڕاندنى هەموو ئەو وەستگانە، گەیشتەتە ئەو ئەنجامە کە دەبێت سەر لە نوێ پێداچوونەوە بە ستایل و بونیاتى درامى بەرهەمەکانى خەى بکات، بە تایبەت لەکاتێکا کە توانای دەستبەر کردنى بەرهەم هێنان و سپۆنسەرى هەیە، کە هەردووکیان سەرچاوەى بنەڕەتى دروست بوون و چارەنووسى بەرهەمیان لە دەستە، ئەگەر دەرهێنەر دوور لە گەندەڵى پلان و بەرنامە ەڕەژى بە بکات و ئەنجامى کەتایى بەرهەمەکەى بکاتە ئامانجى سەرەکى ، دەتوانێ زامنى سەرکەوتنى خەى بکاو متمانە بەبینەر ببەخشێ .
لە زنجیرە دراماى (گەوهەرو خوشکەکانى) کە ناوەکەى لەسەر ریتمى فیلمى ئەرانى (برایانى لەیلا)ى دەرهێنەر سەعید ەڕەستایى نزیکە، کارەخ ئیبراهیمیش گوتارو ئامانجى دراماکەى خستەتە چوارچیوەى

چیرۆکی ڕیالیزمی کۆمەڵایەتی خۆزانی، کە بتوانێ تاوەرۆکانی لەسەر بنەمای کۆمەڵە دیاردەی زۆقی سەردەمیانەی کۆمەڵایەتی وەك خیانەتکاری نێو هاوسەران، تریاك خواردن لەنێو کچان و قوتابیان، زیندوو بوونەوەی دیاردەی جادوگەریەتی و سیحر لە کۆمەڵگادا، میرات و لەك ترازانی کۆمەڵگاو دە ڕەقیەکانی، چەتەگەریەتی و پەیدا بوونی مافیا.

هەموو ئێو دیاردە کۆن و نوێیانە بوونەتە لق و پۆپ و پەراوێزی گرێ سەرەکی ئێو پرسیارەی لە سەرەتا تا کۆتایی بینەر ناچار دەکات واز لەسیحری دراماکە نەهێنی ئێویە: کە فوئادی زەنگری کوشت؟

بەڵام سینارۆکە تەنیا هەڵگری درامی نیە، چەند هەڵگری دیکەی لاوەکی تێدایە، کە کە هەر یەك لەو تاوەرە لاوەکیانە، بە فەرمەك بە یەکەوە گرێ دراون ، هەر یەکەو چیرۆکەك بەن و ریتم و کاریگەری تایبەتی خۆیان هەبێت ، بە بەرز کردنەوەی ریتمی دراماکە، لەوانە

تاوەری گەوهەرو خانەی دایکی و کانی و پەری خوشکی

تاوەری حازم و شێونمی ژنی

تاوەری سەفوەت ئەربیللی و سوحێ خانی دایکی

تاوەری قەدریو عوبەدو عەدنان و کەمال

تاوەری نەقیب زریان و ئاسایش

بەرهەمەکە ئاگەر پاکتاوەکی بە بکەیت و هەندێ دیمەنی لە بقرتێنی، ڕەنگدانەوەیەکی واقعی کۆمەڵگای مەدەرنی ئەمڕۆی کوردە، بەچەمکە ئەرێنی و نەرێنیەکانی، یان بەتاڵ و شیرینیەوە، پەت خۆش بێت یا ناخۆش، ناتوانی خەت لەو هەقیقەتە گەل کەیت کە ئێوەی دەیبینی دروست کراوی کارەخ نیە، بەڵکو دەرهاوێشتەی ئێو سەردەمێ کە کۆمەڵگا بەرەو هەدەرەکی ترسناك دەبات

ئاگەر دەتەوێت ڕاستگۆ بیت و دراماکە ڕەنگدانەوەیەکی ڕاستگۆ و بە تێووشی ئێم کۆمەڵگایە بێت، ئاگەر جاران ئێو دیمەنانە تەنیا لەسەر حیسابی کۆمەڵگای تورکی و ئێوروپی تەمار دەکران، ئێستا کۆمەڵگای کوردیش کۆمەڵگای مەلائیکەتکان نین لەو هەموو دیاردە قێزەونانەی سەردەم بەدەر بێت، ئەمە واقعەکی تاڵ و نەخوازراوە، بەڵام سەپێندراوە

بەڵام ..ڕەنگە ئێوەی وەك وەزیفەی دراما دەخرێتە ڕوو، ئێوە نیە تە ئێو مافە بەخێت بدەیت وەك دەرهێنەر ئێو واقیعە تاڵە، بە هەموو ناشیرینیەکانی خۆیەوە ، وەك خۆی بە بینەر بفرۆشێت و پێی بڵێ فەرموو ئێوە واقیعی تۆیە و تە ئاگات لەخێت نیە ئێوەتا لەو واقیعەدا دەژیت، ئاگەر وا بکەیت تە دراما پشکش ناکەیت، بەڵکو حیکایەتی بن دیوارو قسەی چایخانەکانم بە دەگەیتەوە ، ناتوانیت

دراما بکەیتە هەزك بە کارتەکردن لە عەقلیەتی کۆمەڵگاو ترسان لە گۆشەندن و پڕرسەندنی ئاگرە ترسناکەکانی
ناتوانێت دراما وا لە بکەیت بینەر لەقوڵایی بیرە تاریکەکاندا هووناکی ببینێ، لە دامەنی فرمێسکەکاندا زەردخەنە ببارێنێ، چونکە تە وەك بینەر تا ئەو مەرگە ساتانە بەچاوی خۆت نەبینی، بە ئاگا نایەیتەوە لەوەی لەنیشتمانەکەت، لە دەورو بەرو لەناو ماڵەکەت هوو دەدەن
لە دراماداا نە لەژێر کاریگەری خیتابی ئایینی، نەسیاسی ، نە بە نەسیحەتی رەکخراوەکانی ژنان ، تەنانەت بە نەسیحەتی باوکەکی جەرگ سوتاوی وەك عوبەیدیش ناتوانیت لەژێر کاریگەری تەوژمە ترسناکەکانی سەردەم دەربازت بێت .
مەگەر دەرهێنەرەك نەبێت، دەسەاتی ئەوەی هەبێت بێتە ناو ماڵەکەت، بەکەرەسەو ئامرازە سیحراویەکانی، بەوێنە، بەنواندن، بەموزیك ، بەدیالۆگ، کار لەمشکت بکاو لەناو ئازارەکاندا چێژت پێ ببەخشێت، فەلسەفیەکت بە بگەێنێتەوە، نەتوانی بە ئاسانی لە بیری کەیت
سە پاندنی شێوە زار
ناکرێ دراماێکی کوردی کە بە حیساب بە هەموو نەتەوە بەرهەم هاتووە ، بخرێتە چوارچیوەی سنوورەکی جوگرافی دیاری کراو
کاتێ ناشیرینی ئەخلاقی و ئەمنی و نایاسایی هەیە، بخەیتە ناودرامایەك و بە تەنیا بەسەر شارەکی وەك هەولێری بسەپێنی، ئامانجەك نادزیتەوە ببێتە پاساو بە مەعقولیەتی ئەو سەپاندنە جوگرافیە نا بەجێیە.
دەرهێنەر ناتوانێت خۆی لەو ئاڵزیە بەدەر بگرێ کە ئامانج تەنیا هەولێرە ، بە بەگەی ئەوەی تەواوی شەوزاری دراماکەی کردووە بە هەولێری، تەنانەت بەگەی نەداوە تەنیا یەك ئەکتەریش بە سلەمانی، یان بادینانی قسە بکات .
وەك ئەوەی دەرهێنەر بڵێت ئەو هەولێریەکانن مەملەکەتەکەیان پێ کردووە لەخیانەتکاری و تاوان.
چونکە دیارە شوناسی کەسەکان بەزمان و دیالیکتی زمانیان دەناسرێنەوە..
ئەم سنوور دانانە لەکاتەکدایە کە هەمیشە هەولێریەکان بانگەشەی ئەوە دەکەن، کە هەولێر شاری فرە نەتەوەیی و فرە ئایینی و فرە مەزهەبیە، ئەدی خۆ پێت ستەمە کوردەکی دیکەی شارەکی کوردستان بە ئازادی خۆی بەزمانی مەملەکەتەکەی خۆی قسە بکات؟
کاریگەری سەپاندنی یەك شەوزاری لەسەر ئەکتەر :
من تەنیا ئەو پرسیارە لە کارەخی دەرهێنەر دەکەم، کاتی ئیبراهیم حەکیمی باوکی، یا زاهیر عەبدوڵای ڕەحمەتی و عەلی ئەحمەد لە

بەرهەمە درامیەکانی سلەمانی نواندنیان دە کرد و بە سلەمانیانە قسیان دەکرد، یان بە هەولێری؟
نەخێر هەمە جۆرێ شێوە زارەکان (هەولێری ، سلەمانی، باهدینانی، گەرمیانی، دەولەمەندی زمانەکە نیشان دەدات .
کاتێك هەموو ئەکتەرەکان ناچار دەکرێن بەیەك شێوەی دیاری کراو قسە بکەن، کەمێك کێشە بە ئەکتەر دروست دەکەن:
نواندن لاواز دەکەن، چونکە بیریان لەسەر خوێندنەوەی وشەکانە نەك ئەداو نواندن .
ئەکتەر هەست بە نامۆیی دەقەکەو نا پاراوی زمان دەکات ، ئەمەش گرفتێك بۆ ئەکتەر دەنێتەوە.

پەرتەوازە بوونی بینەر

کاتێك درامایەك چەندین هێڵی جیاواز و نموونەی زۆری خیانەت، وەك خیانەتی شۆنم لە حازم ، خیانەتی ئازین لە فوئاد، خیانەتی دکتەر فەرید لەژنەکەی، خیانەتی عوبەد لەخانەی خوشکی، کاتێك لە غەفڵەتدا بەشداری ئەو قەدریەی ژنی پەنجەمۆری خانووەکەی پێکرد.
خیانەتی هێشە لەکەمالی هاوڕێی، کاتێك ملیۆنێك دینار بەسیحر بازەکە دەبەخشێ، بە ئەوەی تەلەفون بە حازم بکاو شوێنی شاردنەوەی کەمالی هاوڕێی پێ بڵێ کە هەموو زەرو پارەکانی لە دزیوە.

خیانەتی دووەن لەکەمال و هێشە ..

بە کورتی هەموو تێڕە درامایەکانی بەیەك هێڵ لێك بەستەوە، کە هەڵی خیانەتکاری کەمەگایەکی ناشیرینە، ئەگەری هەیە بینەر تووشی جۆرێك لەسەبوونی هەست و دەماغ بکات، کاتێك هەموو کارەکتەرەکان خیانەتکار بن.
لەو ململانێی هاستەقینەون دەبێت و بینەر نازانێت کە هەیە نوێنەرایەتی بۆهاکان بکات.
ئەمە وادەکات خیانەت وەك کارەکی ئاسایی دەرکەوێ ، نەك وەك تاوانێکی گەورە یان کێشەیەکی دەروونی و کەمەایەتی.
ئەگەر یەك هێڵی سەرەکی هەبێت کە بەقووڵی بچێتە ناو وردەکارییەکان و هەکارە دەروونییەکان، زەر کاریگەرتر دەبێت ، ئیشتیاقت بۆ بەدوا داچوونی هوودواوەکان بەجێشتر دەبێت ، مەعریفەت بە ناسینی کاراکتەرەکان زەرتر دەبێت .
هەروا زەرکردنی نموونەکانی خیانەت لەیەك درامادا، هەندێك جار دەبێتە هۆی تێکدانی وێنەی کەمەگا ، تە لەبەری ئەوەی چارسەری کێشەیەك بکەیت، بینەر وا دێنێ وا هەست بکات کە ئەمە دیاردەیەکی گشتگیرو ئاساییە .
درامای سەرکەوتوو ئەوەیە کە پێویستی بەزەر کردنی نموونەکان نەبێت بە ئەوەی سەرنجی خەڵك ڕابکێشێت، بەڵکو کوالێتی نووسین و قووڵیی

ململانەکانن بینەر بەدوای خەیاندا رادە کیشن، بۆیە یەک نموونەی زیندوو زۆر بەهێزترە لە دە نموونەی سەرپێیی مردوو.

دیالۆگ

جێی تێڕامانە کە ڕۆگەزی دیالۆگ لە سیناریۆکەدا، ڕۆگەزێکی ئەکتیڤو سیناریۆ نووس خۆی لە دیالۆگی درێژدادە دوورخستۆتەوە، مەودای گۆیاندنی گوتاری دراماکەی کورت کردۆتەوە.

بینەر هەست دەکات لەهەندە دیمەندا دیالۆگ دەبێتە ئامرازێك بۆ دەربڕینی حاڵەتە سایکۆلۆژیەکان و وروژاندنی ناخی بینەر، لەوانە لە پرسی دایکی گوهەرو کوشتنی فوئادو موخاتەبەی عوبەد لەسەر گۆڕی خوشکەکەی و زۆر دیمەنی تر، دیالۆگ بەفەرمکی پێخشانی هەست بزوێن، تەکنیک بۆئاوازێکی حەزین دەبەت و ئەتمۆسفیرێکی دەروونی کاریگەر بۆ بینەر دەخولقێنن، لەهەمان کاتدا دەبنە ئامرازێك بۆ ناساندنی بیرو ئاستی فیکری کاراکتەرەکان.

ئەم فەرمە نوێیەی داشتنی دیالۆگ ، دیاردەیەکی دیکەی گۆڕانکاریەکانی دەرهێنەرە لەو بارەمەدا لە بار ئەو هۆیانە:

1.خۆ پاراستنە لە درێژە دادی کە زۆر جاران ڕیتم و چێژی دراما دەکوژێ .

2.توانای ئەکتەر بەهێزتر دەکات بۆ ئەداو نواندن .

3. ڕیتمێك بۆ دیالۆگ دروست دەکات،کە یاریدەر بێت بۆ ئەدای ئەکتەرو بەرز کردنەوەی تواناکانی.

بەکارهێنانی وشەی نەشیاو یان جنێو لە چەند دیمەنێکی دراماکەدا دەبیندرێت، وەك دیمەنەکانی (حازم) دوای ئاشکرا بوونی خیانەت کاری ژنەکەی، هەروا دیمەنی فوئادی زەنگر لە کاتی ئاونانی ژنەکەی لە بازاڕدا..

ئەم دیمەنانە پێوەندییان بەزمانەوە نییە، بەڵکو پێوەندی بەهونەرو کەسایەتناسی و پرسە ئەخلاقیەکانەوە هەیە.

هەندە دەرهێنەر و نووسەر پێیان وایە ئەم قسە نەشیاوانە بۆ دەرخستنی ڕاستگۆیی ژیانی ڕۆژانەی خەڵکە و دەبەت زمانی کاراکتەرەکان وەك خۆی بێت، خەڵك لە سەر شەقام یان لە کاتی تووڕەییدا قسە دەکە ناکرێت چێتیەك یان بکوژێك بەزمانێکی ئەدەبی و گوڵاو ڕشتن قسە بکات.

بەکارهێنانی چونکە دراما دەچێتە هەموو ماڵێکەوە بۆکارهێنانی جنێو دەبێتە هۆی ئەوەی نەوەکانمان فێری جوێندان بن و پرسی جوێن دانی بەلاوە دەبێتە شتێکی ئاسایی .

بەتایبەت لای مەرد منداڵان و منداڵان کە زوو دەکەونە ژێر کاریگەریی کارەکتەرە بەهێزەکان.
بەیە زۆرێك لە ڕەخنەگران پێیان وایە پێنابردن بە جنۆ، نیشانەی لاوازیی دەقە.
چونکە دیارە نووسەری بەتوانا دەتوانێت لەڕێگەی دەربڕینی دەموچاو، هەڵوەست و دیالۆگی بەهێزەوە تۆنی قسەی خەی بگۆڕێنێت، بە ئاوەی پەویستی بوشەی نەشیاو بێت بە نیشاندانی تووڕەیی.
هەروا کاتێ بینەر جۆنی بازاڕی لە کاراکتەرێك دەبینێ کە پڕی موعجەبە یان خۆشی دەوێ، کە سلووکی دەبینێ لە پێش چاوی دەکەوێ و بە کەسکی نا شارستانی حیسابی بۆ دەکات .
کوشتنی کاراکتەرکیش لە دیدی بینەرێك کە چەندین خۆشی لەسەر هەڵچنیووە، بە نەرێنی لەسەر دراماکەو لایەنی پەروەردەیی دراماکە هەڵدەکوڵێتەوە.
ئاوەتا زۆرێك لە بینەران ئاو دیمەنانەی جۆن دانیان لا قەبوڵ نیە و دەیکەن بە خاڵکی ناشیرین بەسەر دراماکەوە.
وێنە گرتن
کێشەگەی ئاستەقینەی دراماى (گەوهەرو خوشکەکانی) لە سەر وێنگرتنی دراماکە وەستاوە، کە بە کامێرای سینەمایی دەرهێنەرو وێنەگری ناسراو (ئیلیاس سەفدەر) ی گیراوە..
(سەفدەری) جگە لە وێنەگری، دەرهێنەری چەندین فیلمە، وەك (هەزارتوو ،پێناگە، دیوارەکان ، کەتایی ڕێگا)
ئاوەی دیقەتی لایەنی وێنەگرتنی دراماى گەوهەرو خوشکەکانی دابیت، هەست بە ستاتیکاو وزیفەی ئاستەقینەی کامێرا دەکات، لە بەرجەستە کردنی دیمەنەکان.
ئاو تەنها وەك تەکنیکارەك سەیری کامێرا ناکات، بەڵکو وەك ئامرازەك بۆ گێاندنی هەست و فیکرو ستاتیکای وێنە.
خاوەن ستایلەکی تایبەتە لە بەکارهێنانی ڕێنگەکاندا، لە زۆر دیمەنی دراماکە ئاو تایبەتمەندیەی (سەفدەری) دەبینین، بەتایبەت لە بەکارهێنانی ڕِووناکی و دابەش کردنی، ڕەنگ زۆر جار ڕەنگە ساردەکان یان ڕەنگە کزەکان بەکار دەهێنێت بۆ نیشاندانی کەشە ئیالیستی و کەمەئایەتییەکان.
ڕەنگە لای ئاو تەنها بۆ جوانی نیە، بەڵکو بەشێکە بۆ ئامانجی نیشاندانی ئاتمۆسفیری ڕووداەکان ، یا دەربڕینی دیوی ناوەوەی ئەکتەرو بەرجەستە کردنی حاڵەتە دەروونیەکان بێت ، هەر بۆ نموونە تەماشای دابەش کردنی ڕووناکی بکە لاو ساتەی سێ خوشکەکە، لە گۆڕستان لەژێر چەترەکەدان .

لە زەر دیمەندا لەجیاتی بەکارهێنانی جووڵەی زەر و بەزارکەر، ئەو پێنا بە جووڵەی هەواش و جێگیر دەبات، ئەمەش دەرفەتێك بە بینەر دەدات کە لە دەربینەی دەموچاوی ئەکتەرەکان و وردەکارییەکانی ناو دیمەنەکە ورد بێتەوە. .
یان ئەگەر دیقەتتات دابی وێنەگر چۆن کار لەسەر یاری کردن بەسەبەرەکان دەکات و دەزانێت چۆن بەشکی دەموچاوی کارەکتەرەکە لە تاریکیدا بهێڵێتەوە بە ئەوەی لایەنە نادیارەکان و نهێنییەکانی ناو چیرۆکەکە بوونە نیشان بدات.
بە گشتی ئەو وێنەی فۆتۆگرافی و دیدی دەرهێنان تەکەڵ َ دەکات ، بە ئەوەی لە تابلۆیەك بچێت و هەموو توخمەکانی (ڕووناکی، ڕەنگ، گۆشە) لە خزمەت مانایەکی قووڵدا بێت.

موزیك:
لایەنێکی دیکەی ئەکتیفی دراماکە موزیکە ، کە بە کارامەیی دەست و پەنجەو خەیاڵی داهێنەرانی شیاو کەمال، بەرجەستەی ریتمی دراماکەو ڕووداوو حاڵەتە سایکۆلۆژیەکانی کردووە.
بەڵێ موزیکی دراما لەو بەرهەمەدا تەنیا پشت بینەکی دراماکە نیە ، بەڵکو کاراکتەرێکی دیکەی ناو چیرۆکەکەیە.
زەر جاران موزیك ئەوە دەڵێ کە دیالۆگ و وێنە ناتوانن بیڵێت ، بۆیە کاریگەریی نادیارەکانی ڕ َەکی کاریگەریان بینیوە، لە بەرەو پێش بردنی دراماکەو ڕاگرتنی هاوسەنگی دەروونی بینەر.
شیاو کەمال ـ بە یەکەم جار لە درامایەکی کوردی دا ببینم، بەڵام زەر سەرکەوتوو بوو لەو ئەزموونەی دا.
درامای کوردی ئێستا لە بواری دروست کردنی موزیکی زیندوو زۆتر لە جاران کە بە ناچاری موزیکی ئامادەکراویان بە دادەنا، ئێستا بە زیندوویی، دیمەنە دیمەن و گرتە بەگرتە هاوشان لەگەڵ دیالۆگدا دەڕوات، بۆتەر کردن و دروست کردنی ریتم .

پەروەردەی مەدەرن لە نێوان لێبوردەیی و بەرپرسیارێتیدا.. وریا مەعروف

پرسەی پەروەردە لە سەردەمی نوێدا چیتر تەنها گواستنەوەی زانیاری یان سەپاندنی دیسپلینێکی توند نییە، بەڵکو گۆڕانێ بنەڕەتییە لە هونەری ماماڵەکردن لەگەڵ "خودی" مرۆڤدا، کە تێیدا سنووری نێوان ئازادییەکی بونیادنەر و پاشاگەردانییەکی وێرانکەر بە تەمومژاوی ماوەتەوە.

لە جیهانی پ لە گۆڕانکاریی ئەمڕۆماندا، چەمکی پەروەردە بەرەو قۆناغێکی نوێی مۆژوویی هەنگاو دەنێت کە تێیدا هەموو بنەما کلاسیکییەکانی ئابردوو خراونەتە ژێر پرسیارەوە. لێرەوەیە کە چەمکی لێبوردەیی وەک کۆگایەکی سەرکیی مەدەرنە دەردەکەوێت و هەوڵ دەدات ژینگەیەکی ئارام بۆ گۆشەی دەروونیی نەوەی نوێ بڕەخسێنێت. بەڵام ئەم گۆڕانە لە پارادایمی پەروەردەییدا، لەگەڵ خۆیدا ئاڵنگارییەکی گەورەی هێناوەتە ئاراوە کە بریتییە لە ونبوونی سنووری ناسک لە نێوان ڕێزگرتن لە ئازادییەکانی تاک و کۆتنە ناو زەنگاوی بەرپرسیارێتییەوە.

لێبوردەیی لە جۆهەری خۆیدا بەهایەکی باڵایە و ئامانجی دروستکردنی مرۆڤێکی متمانەبەخۆ و کراوەیە کە بتوانێت بەبێ ترس لە سزادان، توانستە شاراوەکانی خۆی دەربخات. بەڵام کاتێک ئەم چەمکە لە ناوەڕۆکە فەلسەفییەکەی خاڵی دەکرێتەوە و دەبێتە پاساوێک بۆ دەستبەرداربوون لە ئەرکی ڕێبەری، لێرەوەیە کە مەترسییەکان دەست پێ دەکەن. زەرجار لەناو سیستەمە پەروەردەییەکان و ژینگەی خوێندا، وا تێگەیشتن دروست دەبێت کە لێبوردەیی واتە جۆهێشتنی منداڵ بەبێ چوارچێوە و ڕێسا، ئەمەش جۆرێکە لە پاشەکشەی پەروەردەیی کە زیانەکەی کەمتر نییە لە توندوتیژیی کلاسیک.

کێشەی سەرەکی لێرەدا ئەوەیە کە پەروەردەی مەدەرن زەرجار فێری نەکردووین چۆن ماماڵە لەگەڵ ئازادیدا بکەین، هەر بۆیە لێبوردەیی وەک تەمبەڵی و بەرپرسیارێتی وەک ئازادی لێکدەدرێتەوە. بەرپرسیارێتی کاتێک سەرهەڵدەدات کە لێبوردەیی دەگاتە بڕێک لە بڕیاکی، کە تێیدا تاک فێری بەرپرسیارێتی نابێت و وا تێدەگات کە ئازادی واتە کردنی هەر کارێک بەبێ گوێدانە ئەنجامەکانی. ئەم جۆرە لە گەورەکردنی نەوەکان، مرۆڤێکی لاواز و بێ ئیرادە بەرهەم دەهێنێت کە

لەبەردەم بچووکترین بڕبڕستەکانی ژیاندا هەرس دەهێنێت، چونکە لە ژینگەیەکدا گەورە نەبووە کە تێیدا سنوورەکانی "ماف" و "ئەرک" بە هوونی دیاریکراو بن.
پەروەردەی ئاستەقینە و هاوسەنگ ئەو سیستەمەیە کە بتوانێت مەدلێکی "دەسەڵاتی میهرەبان" بونیاد بنێت. بەو مانایەی کە ژینگەیەک بخولقێنێت تێیدا یاسا و پرەنسیپەکان نەک وەک ئامرازی سەرکوت، بەڵکو وەک هێگەیەک بۆ پاراستنی ئاسایشی دەروونیی تاک و کۆمەڵگە سەیر بکرێن. تەنها لەم هێگەیەوە دەتوانین مرۆڤێکی "ئازاد بەڵام پابەند" بەرهەم بهێنین کە هەم هێز لە خودی خۆی بگرێت و هەمیش ئەرکە کۆمەڵایەتییەکانی فەرامۆش نەکات. ئازادی بێ بەرپرسیارێتی تەنها سەرابێکە و تاک بەرەو تەنهایی و سەرگەردانی دەبات، لە کاتێکدا لێبوردەیی لەگەڵ یاسا و هێکخستندا، دەبێتە هۆی گۆشەیەکی تەندروست.
کلیلی سەرکەوتن لە پەروەردەی مەدرەسەدا لەوەدایە کە بزانین ئازادیی بێ یاسا دەبێتە پشێوی، و یاسای بێ ئازادیش دەبێتە ستەمکاری و کوشتنی داهێنان. لێبوردەیی ئاستەقینە دەبێت ئامرازێک بێت بۆ بونیادنانی کۆسایەتییەکی بەهێز و بەرپرسیار کە بزانێت کەی و لە کوێدا سنوورەکانی خۆی و ئەوانی تر دەست پێ دەکات. تەنها لە هێگەی ئەم هاوسەنگییە وردەوە دەتوانین نەوەیەک پێبگەیەنین کە هەم خاوەن هزری ئازاد بێت و هەمیش خاوەن ئیرادەیەکی پتەو بێ هووبڵووبووەوەی ژیان بە ئەوەی بکەوێتە ناو داوی بەسەربڕییەوە.

ژیانێکی دیزاینکراو و لەو نیشتیمانەی تەنها مەرگی تێدا قەدەغەیە.. پاڤێ ساڵح

لێرە لەم پارچە زەویەدا کە ناوی نیشتمانە ئەمە کێشەمان لەگەڵ "نەبوون" نییە، کێشەی گەورەی ئەمە لەگەڵ "بوون"دایە. ئەمە تووشی نەفرەتێکی ئەبەدی بووین, سزادراوین بە ژیان ئەمە ئەو ژیانە نییە کە مرۆڤ بە ئیرادەی خۆی دەیشکێنێت و وەک دیاریەکی گەردوونی وەری

دەگرێت
بەڵێک و ژیانێکی ئەندازیاریکراوە قەفەزێکی بایەلۆژیە کە ملئەستووردکان دیواریان بە نەکشاوە، بەڵکو بە ئەکسجین و کاربا و نانێکی ژەهراوی بە هیوا سنووریان بە کشاوە.

هەمیشە دەڵێن: "ئەمە هەموومان لە یەک کشتیین"، بەڵام ئەمە درۆیەکی ئاستییە تاکەکە ئەوەیە کە ئەمە و ئەوان لە یەک کشتیدا نین، بەڵکو ئەمە کشتیەکین و ئەوان سەرنشینە زەردارکانن، ئەمە ئەو تەختە و بزمارە ئازارچێژانەین کە لێژەر جێستەی قورسی ئەواندا لەناو ئاوی سوێردا دەپرزێین، تا ئەوان بەسەر پشتی ئەمەوە سەیری ئاسمە بکەن و چێژ لە شەپۆلەکان وەربگرن. ئەوان نایەڵێن ئەم کشتیە نوقم بێت نەک لەبەر خۆشەویستی بە ئەمە، بەڵکو چونکە دەزانن بەبێ تەختەکانی جێستەی ئەمە ئەوان چرکەیەک لەسەر ئاوەکە نامێننەوە.

مردنی ئەمە مەرگی چێژکانی ئەوانە بۆیە نایەڵێن بمرین تەنها ئەوەندە ئەکسجینمان دەدەنێ کە بتوانین وەک ژێرخانێکی زیندوو بە ملئەستووریی ئەوان بمێنینەوە. ئەمە سادیستیترین جۆری دەستاتە هەشتنەوەی مرۆڤ لەسەر لەسواری مەرگ، بە ئەوەی هەگبەی پێ بدەیت تەپڵێت تاوەکو بتوانن بە ماوەیەکی درێژتر سوود لە ئێشکانی وەربگرن.

سی ساڵ لەمەوبەر تاریکییەکە شکێیەکی تەدابوو ئەگەر کاربا نەبوو، چونکە نیشتمان لە گەمارۆ و شەڕدا بوو بەڵام ئەمە؟ ئەمە تاریکی تەکنیکەکی ئێشکەنجەیە کە لەلایەن "سەرخیفەکانی" چەواردەوری دەستاتەوە نەخشەسازیی بۆ کراوە. کاتێک هێزانە کاربا دەبێن ئەوە تەنها کشەی وزە نییە ئەوە پەیامێکی فیکرییە ئەمە خودای کات و هووناکیی ئەوەین، ئەوە تەنها سەبەرن و سەبەریش مافی هووناکیی نییە.

ملئەستووردکان و پیاوە قاپبووەکانی ناو دەستات وایان کردووە نیشتمان ببێتە زیندانێکی گەورە کەس هاوار ناکات، چونکە ئەوان توانیویانە "خۆنەکانمان" هێندەی ملیدەیەک بچووک بکەنەوە. کاتێک مرۆڤ تەنها خەمی ئەوەی بوو چۆن لەم دەزگەدا بمێنێتەوە چیتر کاتی بۆ بیرکردنەوە لە "ئازادی" نامێنێت.

ترسناکترین بەشی ئەم تراژیدیایە ئەوەیە کە ئەمە گێشتووینەتە قەناغی سەبوون کاتێک هاوار نامێنێت، واتە جێلاد سەرکەوتوو بووە

لەوی مانا لە ناوەوی قوربانییەکەیدا بکوژێت ئەمە ئەستا لە ناوەندی تاقیکردنەوەیەکی گەورەداین تاقیکردنەوەی ئەوەی کە تا چەند مرۆڤ دەتوانێت تەنها بە ئەکسجین بژی بە ئەوەی ببێتە مرۆڤ.

ملئەستوورەکان هەموو شتەکیان بە دیزاین کردووین تەنها یەک شت نەبێت ئەوان ناتوانن مانا بەو ژیانە بدەن کە لەیان زەوت کردووین ئەمە وەک ئەو پاتریانەمان لەهاتووە کە وزەیان تێدا نەماوە، بەڵام جەلاد هەشتا لەمان دەدات تا چرکەیەکی تر کار بکەین.

خوێنەری ئازیز، کاتێک دەبینیت کەس هاوار ناکات وا مەزانە خۆک ئازیزن تەنها ئەوەیە کە مردوو پەویستی بە هاوار نییە. ملئەستوورەکان وەاتەکیان دروست کردووە کە تێدا تەنها یەک جۆر ژیان ئەگەپەدراوە ئەو ژیانەی کە تێدا ئەمە بمرین بەڵام جەستەمان هەشتا هەناسە بدات تا ئەوان تێربن.

ئەو ملئەستوورانەی نیشتمانیان کردووە بە تاقیگەیەکی بایەلۆژی تەنها جەستەی ئەمەیان داگیر نەکردووە، بەڵکو چاوەڕوانی یان کردووە بە ئامرازێکی ئەشکەنجە ئەمە لە نیشتمانەکەدا دەژین کە تێیدا چاوەڕێی هەموو شتەکین و هیچ شتەکیش ڕوو نادات چاوەڕێی کارەبا، چاوەڕێی مووچە، چاوەڕێی باران، و لە کۆتاییدا چاوەڕێی مەرگێک کە ئەوان مەڵێتی هاتنی نادەن، ئەم چاوەڕوانییە کوشندەیە جۆرێکە لە پەلوپۆکردنی عەقڵ چونکە مرۆڤێک کە تەواوی وزەی مەشکی لە چاوەڕوانیی سەرکەتاییترین پەویستیدا بەکاربهێنێت چیتر کاتی نابێت بیر لە کەرامەت بکاتەوە ئەوان دەیانەوێت ئەمە تەنها دەستگایەکی هەناسەدەربین، کە پارە بە بانکەکانی ئەوان و هەز بە کورسیەکانی ئەوان بدرهەم بهێنین.

ئەمە نیشتیمان بووەتە شانۆیەکی گەورە کە تێیدا "سەخیفەکان" دەرهێنەرن ئەوانەی پشتر لە پەراوێزی مەژوودا بوون، ئەستا بوونەتە پاسەوانی ڕووناکی و تاریکی ئەوان بە پێکەنینە ساردەکانیانەوە پەمان دەڵێن کە ژیان لەڕە تەنها مانەوەیە لە ژیان نەک ژین، جیاوازیەکی گەورە هەیە لە نێوان ئەوەی بژیت و ئەوەی نەمریت ئەوەی ئەمە دەیکەین تەنها نەمردنە ئەمە وەک ئەو درەختە دەستکردانەمان لەهاتووە کە لە باخچە گشتیەکاندا چێندراون نە گوێ دەکەین، نە گەڵا دەوەرێنین تەنها بە ئەوە دانراوین کە دیمەنی دەسەڵاتی ئەوان بە جوانی بمێنێتەوە.

ترسناکیەکە لەوەدایە کە زمانیشیان لە دزیوین. کاتێک وشکانمان

لە مانا خاڵی دەبنەوە کاتێک دەڵێین "نیشتمان" و مەبەستمان "زیندانە" کاتێک دەڵێین "ئایندە" و مەبەستمان "تاریکییە"ئەوە نیشانەی ئەوەیە کە جەلادەکە تەنانەت ناوەوەی سەریشی کۆنترۆڵ کردووین.

ملئەستوورەکان دەیانەوێت بگەینە ئەو باوەڕەی کە ئێم دەزخە تاکە بەهەشتی بەردەستە ئەوان وایان کردووە مەرگ ببێتە خەونێکی دەستنەکەوتوو، چونکە مەرگی ئێمە یانی پێکەوتنی ئەو ئامانجە گەورەیەی کە چەوریی جەستەی ئەوانی پێ چەور دەکرێت.

ئێمە ئەوەندە فێری نەمردن بووین، کە چیتر نازانین چۆن بژین ، ملئەستوورەکان بردیانەوە چونکە ئەوان تەنها نیشتمانیان داگیر نەکرد بەڵکو مەرگیان لە دزین و ژیانەکیان پێ فرۆشتینەوە کە کەینی گەورەترین خەکوشتن بوو.

ئایا ئێم شەڕێکی دەژت؟.. عوسمانی حاجی مارف

بەردەوامی شەڕی ناوچەکە بە ئاشکرا ئەوە دەسەلمێنێت، کە چیتر پابەند نییە بە هیچ کام لە یاسا نێودەوڵەتییەکان و هەڕەشە سورەکانی تێپەراندووە، ململانێکان تەواو چەتە قەناغێکی مەترسیدارتردە، بە واتای فراوانکردنی بازنەی ئەبەدبونەوکان، بەرەو ئاگری نوقمکردنی ناوچەکەیە بە ناو سوڵکی کراوەی چەنگەکی فراوانی ناوچەیی.
نایەکسانی هاوسەنگی هێزەکان لە ئارادایە، پشکۆتنێ ئاسمانی و تەکنەلۆژیەکان بە شێوەیەکی کاریگەر، جیاوازیان لەبەرامبەر هێزی سەر زەوی لە بەرژەوەندی ئیسرائیل و ئەمریکادا نیشانداوە، بەڵام لە گەڵ ئەوشەدا تائێستا سەرکەوتنی لایەنێک لەم جەنگەدا دەرنەکەوتووە، هەرەوەها کەتایی جەنگەکەش کاتێکی دیاریکراوی نییە.
مەسەلەیەک کە لەم ناهاوسەنگیەدا جێگای سەرنجە، ئێران هەوڵەدات، لە رێگەی چەنیەتی بەرگری لەخۆی، خەریکە بە خێراگری لە بەرامبەر هێرشە ئاسمانیەکانی ئەمریکا و ئیسرائیلدا چەندە زەرەمەندیش بێت

ەاوستاوبێت، تا بەم ڕەگەیە، سەرکەوتن بەدەست بهێنێت.
هەرچەندە ئێران ناتوانێت بەوەی کە موشەکەکانی دەگەنە ئامانجەکانی ناو ئیسرائیل، بە لێدانی دامەزراوەی ئابووری، سەربازی، یان مەدەنیەکان، سەرکەوتن بەدەستبهێنێت، هەروەها بەو مانایە نییە کە پەگەی ئێران لەسەر زەوی ڕەگەی پێدەدات مەرجەکان بۆ کۆتاییهێنان بە شەڕەکە بسەپێنێت.
سێ هەفتەی تەواو لە بەردومان و وێرانکاری، هەرشە ئاسمانیەکانی ئیسرائیل و ئەمریکا فراوانتر بون، سەدان ئامانجی لە ناوخەی ئێراندا گرتەوە، ئەمەش گەورەترین هێرشی ئاسمانی ئیسرائیلە بۆ سەر تاران لە دوای دامەزراندنی کۆماری ئیسلامیەوە، لە بەرامبەردا ئێران درەنگی نەکردووە لە هێدانی موشەکی هایپەرسۆنیک و فڕۆکەی بێفڕۆکەوان بۆڕو ئیسرائیل، هاوکات حزبوڵڵا بە هەرشی چەوپێی موشەکی، بۆڕیەکی لە لوبنان کردەوە و ئوبێوبونەوەکەشی گێیوە بە ململانێیەکی تەواو ناوچەیی. لەوەش مەترسیدارتر ئەوەیە کە ئێران بە ئوبێوبونەوەی ئاستەوخۆ لەبەرامبەر ئیسرائیل و ئەمریکا نەوەستاوە، بەڵکو هەوڵی داوە تەواوی ناوچەکە بکەشتە شەڕەکی ئاشکراوە، بە بە ئامانجگرتنی وڵاتانی کەنداو و لێدانی دامەزراوە نەوتیەکانیان، لە سعودیە و ئیمارات و قەتەر تا داخستنی گەڕوی هورمز، بووەتە هۆی دابەزینی ٩٠%ی هاتوچۆی دەریایی، ئەمەش پێیامێکی ڕوونە بە ئوبێوبونەوە و بەبارمتەگرتنی ئابووری جیهانی.
لە ناو جەرگەی ئەم سیناریۆ جەنجاڵەی جەنگدا، پرسیارێک دێتە ئاراوە، کەی و چۆن ئەم شەڕە کۆتایی دێت؟ کە تائێستا لەم بارەیەوە پرسیارێکی ڕوشن نابیستین، ئەمەش لەو شوێنەوەیە کە لەسەر بنەمای ئاڵۆزی و فرە ڕەهەندی دۆخی شەڕەکە ناتوانرێت وەڵامێکی یەکلایی کەرەوە پێشبینی بکرێت، بۆیە لە پێوەندە بە چەند ئاگرەکەوە دەکرێت قسەی لەسەر بکرێت.
هەردوولای شەڕەکە بەردەوامن لە ئاوگەڵەی شەڕی ئاسمانی، هەریەکەیان هەوڵی ماندووکردنی ئەوی دیکە دەدات لە ڕووی سەربازی و ئابووریەوە. ئێران وەک عەقیدەیەک مانەوە و خۆڕادەست نەکردن بە سەرکەوتن ئەژمار دەکات، واتە تەنیا درێژەدان بە دەسەاتەکەی، سەرەڕای لێدانی چرو زیان وخسارەتەکانی، خەی بە براوە دەزانێت، وەک هەمان نمونەی عەقیدەیی حەماس و حزبوڵڵا کە سااانەکە پێڕەوی دەکەن، بەڵام ئەم ڕەگایە بە واتای خسارەتکی زۆری بکەتایی لە سەرچاوە مرۆیی و ئابووریەکان و وێران بون کارساتکی گەورەیە، کە بەڕاستی ڕەگایەکی ترسناکە، ئێرانیش تاکەی دەتوانێت خەی لەبەرامبەریدا بگرێت!.
ئاگرێکی تر ئەوەیە ئاگر شەڕەکە لەوەی ئێستای فراوانتر بێتەوە،

ڕاستەوخۆ وەک تانی دیکەش ناچار دەکرێن بەشداربن، یان ئەگەر وەک تانی تر وەک تورکیا یان ڕووسیا لە هەگبەی پشتیوانی ناڕاستەوخۆو دەستوردان بکەن لەم شێوەدا، ئەوا ناوچەکە دەتوانێت خەی بخزێنێتە ناو ڕەوبونەوەیەکی هەمەلایەنە، کە کۆنترۆڵکردنی ئەستەم دەبێت، ئەگەری هەیە هاوسەنگی هێز لە تەواوی چوارچێوەکاتی ناوچەکەدا بەزێنەوە، لەم حاڵەتەشدا ناتوانرێت ئێران بە ئاسانی هەوڕ بکرێتەوە.

هەروەها ئەو ئەگەرەش هەیە لە ناچاریا شێوەکە بەشێوەیەکی کاتی ڕاوەستێنن لە هەگبەی نەوەندگیری نوودەوڵەتیەوە، بەڵام بە لەبەرچاوگرتنی لەدوانەکانی ئەم دواییەی ترامپ بەدوور نازانرێت، بەو جۆرەی ڕایگەیاند گوایە ئێران بەتەواوی دەڵاوە و دەیەوێت هەکەوتنەک بکرێت. بەڵام جەختیشیکردەوە کە هەڕەشەکانی ئەمریکا بەردەوام دەبن و "هەشتا قورسترین لەدانەکانیش ماوە". لەلایەکی ترەوە ئێران هەتیکردەوە تا ئەو کاتەی لەدانەکان بەردەوام بن ئاگربەست قەبووڵ بکات. ئەوەی شایانی باسە هەنگە نەتەوە یەکگرتووەکان یان زلهێزەکانی وەک چین و ڕووسیا پاڵ بە کەمکردنەوەی پەرەسەندنی شەڕەکەوە بنێن، بەڵام سەختی بەدەستهێنانی چارەسەرێکی یەکلایەی کێشەوە، دەشێ پێکدادانەکان لەگەڵ یەکەم پشێلکاری یان وروژاندندا سەرلەنوێ هەڵگیرسێنەوە.

خاڵێکی تر دڵەڕانی ناوخۆی ئێرانە، کە لە ئەنجامی بەرزبوونەوەی فشارە سەربازی و ئابووریەکان، ئەگەری تەقینەوەیەکی ناوخۆیی دەخەکە بشەقێنێت، بەڵام پرخوێناوی مەترسیدار دەبێت، چونکە ئێران دەخاتە ناو گێژاوێکی تر لە پێکهێنانی چەند ئەگەرێکی تر بۆ تایبەتی شەڕی ناوخۆ.

لە نێوان ئەو ئەگەرانەدا، لە کۆتاییدا هەرکامیان زاڵ بێت و کاریگەری هەر گەرانێک لەسەردەخەکە دانێت، بەڵام مەترسی لەسەر ڕاگرتنی کێشتیوانی جیهانی لە هەگبەی گەرووی هورمزەوە جدیترین و هەستیارترینیانە، ئێران بە شێوەیەکی کاریگەر هاتوچۆی کێشتیکانی وەستاندووە، ئەمەش وایکردووە کەمپانیا گەورەکانی کێشتیوانی ترانزیتی کێشتیکانیان ڕابگرن، بەیەکەم بارییەوە ترەمپ ناچاربووە بە زویی بڕیاری کردنەوەی هاتوچۆی گەرووەکە بدات، بەیەکەگەری فراوان بونەوەی شەڕەکە، ئەو ئاقارە بخەیەوە دەگرێت، کە هێزی زەمینی لە جەزیرەکانی گەروی هورمز دابەزێنن، بۆتایبەتی لە قەشم و خار، تا شەڕەکە دەچێتە ئاستێکی باڵاتر لە گەورەبونەوەی، هەر بەم ڕەگایەش، واپەدچیت ئەمریکا هەوڵبدات هێزمونی سەربازی بەسەر تەواوی کەنداوەکەدا هەبێت، واتە ئەم ئەگەرە دەخەکە دەخاتە ناو شەڕێکی زەمینیەوە و دیارنەبونی کاتێکی زیاتر دەخاتە بەردەم

کۆتایی شەڕکە.
ئەمریکا بە جێگیرکردنی کەشتیەکی هەڵگری بۆمبی ٢٥٠٠ سەربازەوە، ئامادەیی سەربازی خۆی بەهێزتر دەکات، ئیسرائیل بەردەوامە لە هێرشە بەرفراوانەکانی، ئێرانیش بە مووشەکی نوێ وەڵام ئەداتەوە، ئەوەی زیاتر دەخەکە ئاڵۆزتر دەکات، نەبوونی هیچ ڕۆنکردنەوەیەکە سەبارەت بە ئامانجە کۆتاییەکانی جەنگ لە لایەنی ئەمریکاوە، ئایا ئەمریکا بە گەیشتن بە ئامانجی سترتیژای تاکڕەوی بە باڵادەستی بەسەر ڕژهەڵاتی ناوەڕاستدا، تەنیا تەکدانی توانا سەربازیەکانی ئێرانە؟، یان گەیشتن بژێم و دامەزراندنی حکومەتێکە، کە زیاتر هاوتەریب بێت لەگەڵ بەرژەوەندیەکانی ئەمریکا؟، ئێم ناڕوشنیە و ئۆگرەکان وا دەکات پێشبینی ئەوە نەکرێت کە شەڕکە کەی و چۆن کۆتایی دێت، لەهەر حاڵەتێکدا ناسەقامگیری لە ڕژهەڵاتی ناوەڕاستدا بەردەوام دەبێت.
ئێم شەڕە بەهەر ئاکامێک لە کۆتایدا کە براوە و کە دەڕاو دەبێت، لە ئەنجامدا یەک کارەسات ئاشکرادەکات، خەڵکی مەدەنی دەبێتە قوربانی و باجی ئەو ململانێیە ئەدەن، کە هیچ پەیوەندیەکیان پێوە نیە و هەبژاردەی ئەوان نیە، لە ئەنجامدا ژیانیان دەخوات و ماڵیان وێران دەکات.

عوسمانی حاجی مارف

جەنگ ململانێی نێوان موقەدەسەکان نیە، بەکو سەرمایەکانە!.. سامان کەریم

لە پەگەی "درەو"دا بەرێز مەریوان وریا قانع وتارێکی نوسیووە بە نەوی"جەنگ و موقەدەس و ناعەقانیەتی دینیی/ ٢٢ی مارس ٢٠٢٦" بڵاوبۆتەوە.

خوێنەر لەم وتارەدا تێناگات کە هەی بەرپابوونی ئێم جەنگە چیە؟ لەمبارەوە تێکەڵیەک دەبینین. بەگشتی بە کورتی هەی جەنگەکە مانەوەی باڵادەستی ئابوریە بە ئەمریکا، ڕێگرتنە لەو باڵادەستیە

بە وڵاتی چین. ئەو مەسەلەی سەرکی و بناغەیی جەنگەکەیە. جەنگەکە بە وڵاتی چین بە وکالەتە- ئەرانە- و ەوسیای لە پشتە، ئەمریکا ەاستەوخۆ بەشدارە و کەماندەی جەنگەو ئیسرائیل بەشدارە لە گۆیدا. هیچ جەنگێک لە مێژوودا لە پەناوی موقەدەسکاندا نەکراوە، پێش موقەدەسکانیش جەنگە زۆر بووە، هەر عەشیرەتو قەبیلەیەک لە پەناو بەرژوەندی ئابوری و داگیرکردنی زەویدا پەنای بە جەنگ بردووە.
بناغەی جەنگ ئابوریە، ئەوەی ئەمرۆش ترامپ بەماوەی ٥ رۆژ هەرشی بەسەر ژێرخانی ئابوریو وزە ەاگیاند، ڕشندیارە ئابوریە. جەنگەکە بەشەکە لە جەنگی جیهانی وەک جەنگ لە ئۆکرایەن، جەنگەکە لە ناوچەیەکی گەورەو پە وزەو سەرمایە وەک بەرەیەکی جەنگی جیهانی. جەنگی جیهانی لە نەوان چینو ئەمریکادا لە مێژە دەستیپێکردووو لە ئێستادا توندتربۆتەوە، مەگەر پەلاماری فینزویلا بەرەیەکی بچوکتر نەبووو لەو جەنگە. ئەران بە هەی موقەدەسەوە لەماوەی ٢٤رۆژی ەابوردووودا خەیانەگرتووە یان ەادەستنەبوون، وەک مەریوان دەنوسێت:" لەم دەخەدا تەسلیمنەبوونی ئەران پەیوەندیی بە ئازایەتیی و بە پەداگرتنەوە لەسەر کەمەک پرنسیپی عەقانیی و ئینسانییەوە نییە، بە نموونە پرنسیپی بەگژاجوونەوەی ئیمپریالیزم، ..... تەسلیمنەبوونیان پەیوەندیی بەو راستییە سادەیەوە هەیە کە ئەو حوکمرانانە جگە لە خەیان هیچ کەس و هەز و دید و بۆچوونکی تر بە شایانی حوکمانیکردنی وەاتەکە نازانن...ئەم جۆرە لە دەسەاتدارەتی بەردەوام رەهەندکی پیرۆز بە حوکمرانییکردنکەیان دەبەخشن. پە لەسەر ئەو دادگرن کە حوکمانیکردنیان پەیوەندیی بە خودا و ئاسمان و دین و موقەدەسەوە هەیە. ئەمەش مافی ئەویان پەدەبەخشێت، بە هەر نرخک بووە، لە دەسەاتدا بمێننەوە". بەهەی موقەدەسەوە خەی" تەسلیمنەکردووە" بەکو بەهەی ئەوەی ئیران وەکو ئیسرائیلو ئەمریکا پشتی بەستووە بە تەکنەلۆجیای تازەی ەەکەتەکان، زیرەکی دەستکرد، درۆنەکان، هەژمارەیەکان-احداثیات- تەکنەلۆژیای هەواگریی ... نەک باوەی موقەدەسی دەسەاتکەی، پشتی بەستووە بە تەکنەلۆژیای تازەی جەنگی و کەمکی بەدرەغی چینو ەوسیا. بە چینو ەوسیا ئەران بەرگەی یەک هەفتەی نەدەگرت. بەرژەوەندی سەرمایە وەک سستەمکی جیهانی بەتەواوی جیهانیە، سەرمایەی نەتەوەییو لەکی و ناوچەیش مانایەکی نیە، سنورەکان و سەروەری مانای خەیانیان لە دەستداوە. سەرمایەی ئیرانی تا ئێستا بە پلەی یەکم پەیوەستە بەسەرمایەی چینو روسەوە. سەرمایەی کەنداویەکان زیاتر پەیوەستە بە ئەمریکاوە، بەم شێوەیە.
لە ەاستیدا مەریوان ناەحەتە و دەیەوە ئەران خەی تەسلیمبکات، بەڵام باسەک لە جەنگەکە ناکات باسەک لە هەرشی ئیسرائیلو ئەمریکا

ناکات؟!!! تەنانەت باسێک لە کەمەکوژی منداڵەکانی ئێران ناکات. ئەو دیاردەیەت ئێران دەسەڵاتی "موقەدەسی" خۆی لە ستبکات جا چارەنوسی ٩٠ ملیۆن هاوڵاتی چیبەسەردێت کەسپی ئەو نیە، بەڵام دیاردەیەت لەو سیناریۆ تاریکەدا، بزوتنەوەی کوردایەتی شتێکی دەستبکەوێت، بەکو ویژادنی باوەردارانی مافی مرۆڤ هەناسەیەکی کوردایەتی هەلمژن. نێک هەرئەوەندە بەکو دەنوسێت:"پاراستن و بەهێزکردنی پەیوەندییەکانی کورد لەگەڵ ئەمریکا و تەنانەت لەگەڵ ئیسرائیلدا، ستراتیژیەتێکی سیاسییە قابیلی پەرەپێدانێکی پراگماتیانەیە، لە دەخێکدا سەرجەمی وڵاتانی ناوچەکە دژ بە کوردن"(وتاری: نابەت کوردستان بکرێت بە زەنی جەنگ/٩ی ئازار). کاک مەریوان کارەکانی ئەمریکاو ئیسرائیلی لە گەڵ کوردەکان بیر چەتوە، ئیکەوتنی جەزائیر بەنام ئەوە قەیدی نیە ٥١ساڵە، ٣١ی ئاب ٣٠ساڵە، ئیفراندەمی ٢٠١٧ئەوە ٩ساڵە، بەنام ئەی کاری ئەمریکاو ئیسرائیل بە دژی کوردەکانی سوریا تەنها جەند مانگێک، خە ئەوە ناکرێت بیربچێتەوە، تەنانەت دەسەڵاتدارانی کورد ئەویان لەبیر بوو، بەنام هەشنبیرانی کورد لە مەژوو تەنها دەقەکان تیگەیشتوون لە بارەکدا مەژوو دژ بە دەقەکان ملدەنێت. بەڵامنە دەقی موقەدسو نە ناسیونالیزمو نە دیموکراتیزمو نە دیکتاتەریزم نابنە هەکاری هەڵگیرسانی جەنگەکان، بەکو سەرمایەیە، ئەگەرچی مەژووی سەرجەم جەنگەکان لەماوەی زیاترلە ٢٥٠٠ساڵی ئابوردووودا لە ژێر ئەو دروشمانەدا پیادەکراون. لە کەتاییدا هووخانی کەماری ئیسلامی ئیران نێک وەک دەسەلاتێکی موقەدەس بەکو وەک هەر سستەمێکی سەرمایەداری هیواو ئامانجی پەلیتاریاو برسیەکانی ئێرانوو ناوچەکەو جیهنایشە، ئەو هیوایە لە هەگەی شەرشی خیانەوە مەیسەر دەبێت نێک ئەمریکاوە، کاری پرلیتاریای ئیران ئەوەیە کە حسابی خۆی لەگەڵ دەسەڵاتی بورژوایی ئیران یەکلا بکاتەوە.

٢٣ی مارس ٢٠٢٦/**سامان کەریم**

ئەوەی لە بارەی جەنگەوە

نەتبیستووە لە هەمانی فەینی پردەکان دەیزانیت

جەنگی کەتایی جیهان و سەرەتایەك بە کەتاییەکی نوێ لە هەمانی فەینی پردەکانی دەشاد کاوانی

22/3/2026

بە تـوژەران و نووسـەران و ئـەوانـەی کە دەیـانـەوێت بگـەنە هاسـتیی هـوودداوەکانی جەنگی کەتایی جیهان، با بچن هەمانی فەینی پردەکان بخوێننەوە.

لەدانی ئەم شەوی شارەکانی بیابانی نەقەبی ئیسرائیل بە تەواوی پەشبینەکانی هەمانی فەینی پردەکانی پشتەاستکردەوە. بەهام جیگەی داخە هەمانەکە کوردیی و نووسەرەکەشی کوردە و کوردیش هیچ بایەخ بە بەرهەمی خەمالی نادات، گەرنا تەواوی ئەو هـوودداوانەی ئەستە هـوودەدات لە ساڵی (2021) لە هەمانی فەینی پردەکان باس کراوە. هەمانەکە براوەی پەشبەکەی هەمانە لە هەکخراوی ڤیم فاوندەیشن، لەساڵی 2023 لە چاپخانەی پاندا لە سلەمانی چاپکراوە.

ئەمەی خـوارەوە کـورتەیەکە لەباسـی هـوودداوەکـانی دوێنە شەو کە سەرەتایەکە بە گەانکاریەکی گەورەتر.

لە هەمـانی فەینـی پردەکـان لاپەرە (181) و لە بەشـی دیـداری مرواریەکان دا هاتووە:

(ئەمە ئەو شتەیە کە مـن لـێی دەترسـام، تکـایە بیـر لە هـووخـانی دیوارەکـانی عەتەبەکـان نەکەیتەوە. ئەم دیـوارانە لەسـەر دەسـتی داروین باوکی مرۆڤایەتی بوناید نراوون، هەمای مانەوەی ژیانکردنن، بە هـووخانی دیوارەکان ژیان تەک دەچێت، نیشتمانی بیابانی نەقەب دادەمەت. منیش قەوقەپیم لە کرد.)

لە هەمـانی فەینـی پردەکـان لاپەرە (340) لە بەشـی هابەرایەتـی زەینەفەنی قارەك دا هاتووە:

(لە حەقخانە هەـز و سوپـاکەم یەکخسـتەوە، مـروو و گـوهەرەکـانم دەرهێنا و کتیبی قیناتم بەدەستەوە گرت، بە دەنگیکی دلەر بە موریدان و پیاوەکانی حەقەکانم گوت: من چاوەڕوانکراوی سەیەمی هابەرایەتیـم، ئەمـش نیشـانە و بەڵگەکـانی هابەرایەتیـم بە دەستەوەیە، ئەوەی دەیەوێت لە ژێر سایەی قیناتەوبەت و باوەم پەدەهەنەت. ئەوەی کەنایەوێت با لە نووکەوە ڕیزەکانی ئەهلی حەق

جەبهەەت، وەك گاوە و هەگەەاوەكان بنەژرەت. بەمە هەر هەموو حەقەكان بە شین و فیغانەوە كەوتنە سەر ئەژنە و متمانیان پەبەخشیم، بە دروشمی یان مەرگ یان سەركەوتن، كەوتنە دوام و بەرەو بیابانی نەقەب ەەمانگرتبەر.
ئەمە گەیشتین بە بیابانی نەقەب و دوای شەەكی خونناوی سیلەنی پیرمان بە دیل گرت، بەهادوورمان وەك بارمتەیەك لەگەە خەمان هەنایەوە. ویستمان لە ئەگەری مانەوەی زیمنهەقدا، گیانی بەهادوور وەك فشار بە وازهەنانی بەكاربەنین. گەر ئاپەپیش سەركەوت، دووبارە بەهادوور بە پەرتەوازی ەیزەكانی هەزە چەكدارەكانی دەوری ئاپەپی سەرزەەین بەكاربەنین.)
لە لاپەەە (173) و بەشی دیوارەكانی تەپوتەزدا هاتووە:
(ئەو كاتەی پەم نایە بیابانی نەقەب بیەبینم هەزاران دیواری گەندەپەست و تەپوتەز لە بیابانی ەەحەوە بە و نیوەگرد و گردەەكە و لوتكە و جەستەی چیا و چەە و بەرزایان هەەدەكشان، بە ناخی دەە و بەشەەان، پە دەشت و نزماییان لەژدەبووەوە. مرەق لەوەتەی هەیە بە مانەوەی خەی لەرە لە بیابانی ژیانگەدا دیوار دروست دەكات. بە كەشانی سنووری نیشتمان، بەرد و خەە و گەردیلە و ەەح و ناخ و ئەندەشە، تەكەە بە هەم دەكات و كەرستەی ئەفراندنی دیوارەكانی بوونی لە چە دەكات. دیوارەكان هەمەجەرن، دیواری دەمارگیری و توند و تیەژی، دیواری نەژاد و ەەگەز، دیواری نەتەوە و تیەرە و هەز، دیواری ئایین و باوەە و دیواری جیاكاری و گەشەگیری. لانی كەم ئەركی من ئەوەیە دیوارەكان بەووخەنم، گەرنا دیوارەك بەخەم دروست دەكەم، خەم لە هەموو دیوارەكانی دیكە دادەبەنم.)
لە لاپەەە (193) و بەشی نەسەان دا هاتووە:
(منەم بەهادوور كوەی تاجەددینی بەقالئوەەح، پەتنە و بەبە سوبحلئەزەل نەسا و نە مانگ، نە ەەژ و نە خولەك و نە چركە لە شاری دەرینی بیابانی نەقەب بە تەنها مامەوە.)
لە لاپەەە (307) و بەشی یاداشتی چوارەم دا هاتووە:
(ولە سیراجەددین دەستی لەپەتی دەسەەاتداریەتی بەردەبەت و بە هیوا دەبەت، جارەكی دیكە ناتوانەت بچیتەوە دەرباری شاهەنشایی، جەوەی دەسەەات بگرەتەوە مست. هەر بەیە پلانی سیاسی خەی دەگەەیت و ناو و ناونیشانی وەك دەسەەاتدارەك دەگەەەت، بە حەكیم ەابەركی ئایینی. بەناوی سیلەن بەنهەنی و لە دوورترین شوەنی بیابانی نەقەب دەگیرسەتەوە، سەرپەرشتی بەرهەستیەكان و یاخی بوونەكان دەكات. بە تەەە سەندنەوە لە ئایین و دەسەەات، ئایینەكی تازە ەادەگەینەت و مەبەستە شاراوەكانی لەژەر پەردەی ئەم ئایینە، بەناوی حەقەكان بەجە دەهەنەت. برازاكانیشی دەكاتە قەچی قوربانی بە دروشانەوە و

بەاوەکردنەوەی ئایینەکەی.)
ئەم تەنیا چەند دەقەك و بەشەکی بچووکی ناو ئەمانەکە بوون، لە تەواوی ئەمانەکە بە وردی باسی شت و کوشتن و پەکەدانەکانی هەرەمی لە ناوچەکە دەکات. وەلە کورد پەویستی بە تووژەری ئەدەبیی و شیکاریکردنی دەق هەیە، کە بەت و بە وردی کار لەسەر ئەمانەکە بکات.

عەلاوی هەقووەاوی ناخ و هزری تاکی عیراقی.. شوان عەباس بەدری

ئەم منداڵەی لە وێنەکەدا دەرکەوتووە ناوی عەلاویە، ئەم عەلاویە خواگرتووە لە رۆژی جۆژندا بەمەبەستی بەسەربردنی کاتێکی خۆش لەگەڵ هاورێکانی دەچێتە سەیرانگای زەورا لە بەغدا و سەردانی باخچەی ئاژەڵان دەکات و دەچنە لای قەفەسی پەنگەکان بەڵام لەپڕ ئەم مردووە مراوە سیاجی یەکەمی قەفەسی پەنگەکان دەبڕێت و لە سیاجی دووەمدا پەنگەک قاچی دەگرێت و عەلاوی خواگرتووش بەس فریای هاوارکردن دەکەوێت و خەڵک فریای دەکەوێت، ئەوەی سەیرە لەجیاتی ئەوەی خەڵک بە کلکە ماسیحە و تالیبەر و شەکی کاربایی لە عەلاوی بدەن کە لەخەیەوە ئاسایشی پەنگەکانی تەکداوە و سنووری ماڵەکەیانی بەزاندووە کەچی بەربووەنە گیانی پەنگە داماوەکە بە رزگارکردنی عەلاوی کرماوی و هاواریان دەکرد پەنگەکە هار بووە و پەلاماری عەلاوی داوە!!!

لەدوای روداوەکەو گەیاندنی عەلاوی بە خەستەخانە بە مەبەستی وەرگرتنی چارەسەر ئەو مردوومراوە بە دەنگەکی لەرزەکی شەک ئاسا و پە لەترس وتی: کە سیاجی یەکەمم بێ بەنیاز بووم سیاجی دووەمیش ببەم بەڵام پەنگەکە پەلاماری دام!

واتە گلەیی ئەکرد کە پەنگەکە نەیهەشتووە تەواو بچێتە ناو قەفەسەکەیانەوە و دوای ئەوەش پەنجەی سەرکەوتنی بەرز کردەوە !

دگەرنەوە کاتی خۆی کابرایەک لەسەر دارێک دەکەوێتە خوارەوەو دەستی دەشکێت و دەیبەن بۆ دکتۆر، دکتۆرەکە لێی دەپرسێت: دەستت چۆن شکاوە؟

ئەویش وەڵام دەداتەوە: لەسەر دار کەوتمە خوارەوە.

دکتۆرەکەش بە یەک و دوو لەجیاتی لەگەچ گرتنی دەستی حۆپی کرمی بە ئەنووسێ و پێی ئەڵێت : گەر کرمت نەبێت لەخۆتەوە سەرناکەوێتە سەر دارەخت.

ئەم بەسەرهاتەش تەواو پەبە پەستی عەلاوی و هاوشوێکانی ئەو مردوومراوەیە و حەقە لەجیاتی دڕمان و تیمارکردن حۆپی کرمی بە بنووسن.

لە لایەکی ترەوە گەر رووداوەکە وەک خۆی شان و کۆ بکەینەوە ئەوا تەدگەین ئەوەی کە دەبێت چارەسەری نەخشی هاری وەربگرێت عەلاوی خواگرتووە نەک پەنگەکە بەکووە بە پێچەوانەوە ئەو ئاژەڵە رزگارکەری گیانی ئەو هەتیوە کرماویە بزەوێیە!

جا لەهەمووی خۆشتر ئەم عەلاویە ئیتر تا دنیادنیایە کە ناوی پەنگ ببیستێت خۆی پیس ئەکات لە ترسا بەڕام لە خەستەخانە ڕەک بەتانییەکی پەنگیان داوە بە سەریا و دکتۆر و پەرستار و کەس و کار و فەراش و پاسەوان و چایچی خەستەخانەکە هیچ حسابکیان بە لایەنی دەروونی و سایکۆلۆژی ئەو مردوومراوە نەکردووە((هەربۆیە من لە نووسینەکما هەر لە فاوەوە تا کۆتا خاڵی سنووری وڵاتەکە بە کوردستانیشەوە، عیراقم بە ستێجەکی شانۆیی گەورەی کەمیدیای لێش شووبهاندووە.))

هەروەها نابێت ئەوەش لەیاد بکەین کە وەڵامکانی عەلاوی هەقووڵاوی ناخی تاک بە تاکی عیراقییەکانەو عەڵاویش هەروەک هەموو تاکێکی عیراق بە سیاسی و هاووڵاتی ئاسایییەوە دان بە هەڵەی خۆیدا نانێت و بەردەوام بەرامبەر خۆتابار دەکات، ئیتر گرنگ نییە ئەو بەرامبەرە مرۆڤ بێت یان ئاژەڵ یان گیانلەبەری تر یان بەردەڵان و شاخ و بیابان گرنگ ئەوەیە بەرامبەر خۆتابارەو تەواو.

ئەستا بۆ ئەی ئەوە لە نێوان عەلاوی مردوومراو و پێنگەکە حەق کامیان پێنجەی سەرکەوتن بەرزبکەنەوە؟!